

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE
ODPOSLECHY A ZÁZNAM TELEKOMUNIKAČNÍHO
PROVOZU

Bc. Michal Volf
Právo a právní věda
Právo

Vedoucí práce JUDr. Petr Kybic, PhD.

Katedra trestního práva

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím literatury a zdrojů v práci uvedených.

V Plzni dne 12. 3. 2016

Bc. Michal Volf

Chtěl bych tímto poděkovat JUDr. Petrovi Kybicovi, Ph.D. za cenné a užitečné rady, věcné připomínky a maximální vstřícnost při konzultacích a vypracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
1 Historický vývoj právní úpravy odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu	4
1.1 Historie právní úpravy odposlechu	6
1.2 Historie právní úpravy zjišťování údajů o telekomunikačním provozu	14
2 Právní úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu de lege lata dle § 88 TrŘ	22
2.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu jako zásah do ústavně zaručených lidských práv a svobod.....	23
2.2 Komunikace obhájce a klienta ve vztahu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu	30
2.3 Informační povinnost orgánů činných v trestním řízení.....	31
3 Právní úprava zjišťování údajů o telekomunikačním provozu de lege lata dle § 88a TrŘ	35
3.1 Podmínky pro nařízení zjišťování údajů o telekomunikačním provozu dle § 88a	37
3.2 Informační povinnost orgánů činných v trestním řízení.....	40

3.1	Souhlas uživatele telekomunikačního zařízení při zjišťování údajů o telekomunikačním provozu	41
4	Role Policie České republiky při provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu	42
4.1	Postup orgánů činných v trestním řízení při podání návrhu na odposlech a záznam telekomunikačního provozu státnímu zástupci.	47
5	Judikatura ESLP ve věci odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu	49
6	Statistika odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu.....	51
	Závěr	55
	Resumé	58
7	Použitá literatura a další zdroje:	59
7.1	Monografie a komentáře	59
7.2	Právní předpisy	59
7.3	Odborné články.....	60
7.4	Soudní rozhodnutí.....	60

Úvod

V dnešní době technických vymožeností je odposlouchávání a sledování elektronické komunikace tak jednoduché, jako otevřít a přečíst dopis, který byl dříve hlavním komunikačním kanálem na delší vzdálenosti.

Náplní předložené diplomové práce jsou právě odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o něm, tedy instituty trestního práva, které je bezesporu možné označit jako kontroverzní a v současné době jako neustále diskutované. Pokud by mělo být ve stručnosti postiženo, v čem toto ambivalentní postavení spočívá, pak je třeba na straně jedné uvést, že jejich využití bezesporu přispívá k odhalování trestné činnosti, což je zajisté v zájmu ochrany celé společnosti. Na straně druhé však jejich nasazení znamená poměrně citelný zásah do lidských práv, jejichž ochrana a garantování je základním charakteristickým znakem každého demokratického právního státu.

V těchto souvislostech leží na pomyslných bedrech státní moci zastoupené orgány činnými v trestním řízení úkol, aby ochránila obě dvě výše uvedené hodnoty zároveň, tedy společnost před kriminální činností a zároveň dosaženou úroveň ochrany ústavně garantovaných lidských práv. Pokud se jí to na poli lidských práv v důsledku nepřiměřenému zásahu do listovního tajemství, respektive práva na soukromí nepodaří, je na soudní moci, aby její pochybení reparovala.

V diplomové práci bude na téma samozřejmě nahlíženo především z pohledu trestního práva, v zájmu komplexního uchopení dané problematiky je však nezbytné zohlednit i uváděný lidsko-právní rozměr, včetně související soudní judikatury, především Ústavního soudu České republiky, ale i Evropského soudu pro lidská práva.

Náplní kapitoly první bude historický vývoj odposlechů a záznamu a zjištění údajů o telekomunikačním provozu, včetně stručného exkurzu do vývoje

samotného trestního řádu od druhé poloviny 19. století. Obsahem této kapitoly je i související judikatura Ústavního soudu České republiky, která představovala impuls ke změně právní úpravy zkoumané problematiky.

Kapitola druhá a třetí budou představovat jakési jádro diplomové práce, neboť se zabývají současnou právní úpravou zkoumaných institutů. Pozornost bude zaměřena na konkrétní podmínky, jejichž naplnění je třeba pro vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o něm. Předmětem pozornosti bude i problematika odposlechů komunikace mezi obhájcem a klientem.

Kapitola čtvrtá zahrnuje nezbytnou praktickou součást práce spočívající v poukázání na roli Policie ČR při provádění zkoumaných institutů, která spočívá v nejužším kontaktu s nimi. Jedná se přitom o subjekt, který je v rámci trestního řízení jako jediný oprávněn k nakládání s těmito citlivými daty.

Kapitola pátá je věnována judikatuře Evropského soudu pro lidská práva týkající se zásahů do listovního tajemství, které je podřazeno pod právo na soukromý život. Tato judikatura představuje vodítko pro rozhodovací činnost soudů v České republice, v čele s Ústavním soudem České republiky.

K dokreslení dané problematiky je do diplomové práce zařazena statistika využívání zkoumaných institutů ze strany orgánů činných v trestním řízení, která by měla dokumentovat, v jakém rozsahu se tyto instituty využívají při odhalování trestné činnosti.

Cílem předkládané diplomové práce je postižení a komplexní zmapování a rozbor institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o něm jako formy zajištění důkazu, a to s využitím stávající právní úpravy, související soudní judikatury, ale i statistiky prakticky dokumentující využívání těchto institutů. Výsledkem této činnosti by mělo být i předložení návrhů de lege ferenda. K dosažení výše uvedeného cíle bude použita především metoda analýzy

a syntézy. Pro poměření judikatury Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva byla zvolena metoda komparace.

Pro zpracování diplomové práce bude využita především odborná literatura ve formě komentářů, kolektivních monografií, článků v odborných časopisech, dále pak právní předpisy včetně důvodových zpráv, soudní judikatura a relevantní statistiky.

1 Historický vývoj právní úpravy odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Jeden ze základních právních předpisů trestního práva procesního byl zcela jistě Řád soudu trestního, který vznikl dne 23. května 1873, přičemž vydán a rozeslán byl dne 30. června 1873 jako říšský zákoník. Tento zákon se nazýval Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené a byl označen číslem 119/1873 Sb. Tento Řád soudu trestního nabyl účinnosti po šesti měsících od doby, kdy jej vyhlásily všechny civilní soudy.¹ Je základem pro další vývoj trestního práva procesního, avšak neobsahuje žádnou zmínku o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, a to z důvodu tehdejšího minimálního užívání technických přístrojů pro komunikaci.

Další právní úpravou trestního práva je zákon, který vznikl v období právnické dvouletky, kterou se podařilo realizovat v letech 1949 – 1950, kdy vznikl trestní zákon a zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). Při přípravě těchto zákonů fungovaly odborné a politické komise, které měly za úkol dohlédnout na kvalitu připravovaných právních předpisů. V odborných komisích zasedalo mnoho právních odborníků, kteří se podíleli na přípravě legislativních změn.²

Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) byl označen č. 86/1950 Sb. ze dne 12. července 1950, přičemž jeho účelem bylo hájit a chránit zájmy tehdejšího politického zřízení, což vyplývá z následujícího znění § 1 tohoto zákona:

„Trestní zákon chrání lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce a vychovává k dodržování pravidel

¹Ust. 1 a další zak. č. 119/1873 Sb., řád soudu trestního, ve znění účinném od 30.12.1873

²Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s 563-564

socialistického soužití. Prostředky k dosažení tohoto účelu jsou pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření“.³

Trestní řád byl označen č. 87/1950 Sb. ze dne 12. července 1950, přičemž jeho účel byl vymezen § 1 takto:

„odst. 1 Účelem tohoto zákona je upravit řízení v oboru trestního soudnictví tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona potrestáni. Pomáhat k dosažení tohoto účelu je právem a povinností každého občana“³

„odst. 2 Projednávání věcí se má dít tak, aby vychovávalo občany k ostražitosti vůči nepřátelům pracujícího lidu a jiným rušitelům jeho budovatelského úsilí a k plnění občanských povinností“⁴

Ani tyto právní předpisy však neřešily odposlechy a záznam telekomunikačního provozu, přestože se v této době technické přístroje ke komunikaci již využívaly. Je však třeba konstatovat, že tyto zákony mají velký význam pro historický vývoj trestního práva procesního. Staly se podkladem pro vytvoření další novely, a to zákona č. 64/1956 Sb. Tento zákon již vymezoval přesněji základní zásady trestního řízení. Mezi nimi sice nebyly uvedeny odposlechy ani záznamy telekomunikačního provozu, ale v těchto souvislostech je třeba zmínit ustanovení §2:

„Orgány činné v trestním řízení provádějí a shromažďují důkazy z úřední povinnosti nebo na návrh stran tak, aby všechny okolnosti významné pro rozhodnutí věci byly náležitě objasněny; přitom jsou povinny se stejnou pečlivostí přihlížet jak k okolnostem svědčícím proti obviněnému, tak i k okolnostem svědčícím v jeho prospěch. Doznání obviněného nezabavuje orgány činné v

³ § 88 odst. 1 zák. č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném od 1. 8. 1950

⁴ § 88 odst. 2 zák. č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném od 1. 8. 1950

trestním řízení povinnosti přezkoumat a všemi dosažitelnými důkazy ověřit všechny okolnosti případu.“

„Hodnocení důkazů soudem se děje podle vnitřního přesvědčení soudců, založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu“.⁵

Vzhledem k tomu, že se začalo více používat operativně pátracích prostředků včetně odposlechu, muselo dojít k určité změně právě výše citovaného zákona o trestním řízení soudním (trestního řádu). Toto rozsáhlejší využívání operativně pátracích prostředků mělo zcela jistě za následek i nárůst práce státních složek, kupříkladu Sboru národní bezpečnosti (SNB)⁶ a Státní bezpečnosti (StB)⁷. Právě změna trestního řádu zákonem č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním ze dne 29. listopadu 1961 přinesla právní předpis, do kterého až později bude zapracována právní úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. I přes absenci právní úpravy však docházelo k nahrávání telefonních hovorů uskutečněných pomocí pevných linek, nebo hovorů z telefonních budek. Tyto hovory byly nahrávány v reálném čase na záznamové zařízení (magnetofony) na kazety a pásky, díky kterým bylo možné záznamy uchovávat a v případě potřeby znovu přehrát.

1.1 Historie právní úpravy odposlechu

Zásadní změnou pro pořizování a uchovávání odposlechu byl vznik demokratického státu. Díky tomu došlo k již několikáté úpravě zákona č. 141/1961 Sb. v podobě novely zák. č. 178/1990 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.

⁵ § 2 odst. 1 zák. č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném od 1. 1. 1957

⁶ Československý policejní aparát, který vznikl v roce 1945 a nahradil dosavadní prvorepublikové četnictvo, uniformovanou státní policii a obecní policii. Tento aparát řídil ministr vnitra.

⁷ Státní bezpečnost měla za úkol zajištění Československé republiky před útoky na její svrchovanost, samostatnost, celistvost a demokraticko-republikánskou státní formu, bezpečnost a obranu. Zajišťovala ochranu ústavním činitelům a rovněž šetření o trestných činech soudních podle trestního řádu

7. 1990. Tato novela již upravovala odposlech telefonních hovorů v § 88 následujícím způsobem:

„Po zahájení trestního stíhání pro zvlášť závažný úmyslný trestný čin nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, může předseda senátu a v přípravném řízení prokurátor nařídít odposlech telefonních hovorů, pokud lze důvodně předpokládat, že jimi budou sděleny významné skutečnosti pro trestní řízení. Nelze však provádět odposlech telefonních hovorů mezi obhájcem a obviněným“⁸

„Příkaz k odposlechu telefonních hovorů musí být vydán písemně a odůvodněn. Současně v něm musí být stanovena doba, po kterou bude odposlech telefonních hovorů prováděn. Odposlech zajistí orgán Sboru národní bezpečnosti“⁹

„Je-li vedeno trestní stíhání pro jiný trestný čin, než je uveden v odstavci 1, může orgán činný v trestním řízení nařídít odposlech telefonních hovorů jen se souhlasem účastníka odposlouchávané telefonní stanice“¹⁰

„Má-li být záznam telefonního hovoru užit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol s uvedením údajů o místě, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu, jakož i o osobě, která záznam pořídila.“¹¹

Při využívání odposlechu telefonního hovoru jako důkazu byla tímto zákonem upravena nepřipustnost odposlouchávání telefonního hovoru mezi obviněným a jeho obhájcem. Toto rozhodnutí je třeba hodnotit jako správné, a to z důvodu zásady zajištění práva na obhajobu, kdy obviněný může řešit svůj případ a následnou obhajobu pomocí technického prostředku (telefonu).

⁸ § 88 odst. 1 zák. č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění účinném od 1. 7. 1990.

⁹ § 88 odst. 2 zák. č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění účinném od 1. 7. 1990.

¹⁰ § 88 odst. 3 zák. č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění účinném od 1. 7. 1990.

¹¹ § 88 odst. 4 zák. č. 141/1961Sb. trestní řád, ve znění účinném od 01. 07. 1990.

Důvodová zpráva k tomuto zákonu uvádí, že bylo nezbytné upravit podmínky pro odposlech telefonních hovorů tak, aby došlo ke zkvalitnění odhalování a dokazování té nejzávažnější trestné činnosti. Mezi tuto trestnou činnost patří organizované zločinnosti přesahující rámec naší republiky, spekulativní obchod v mezinárodním měřítku, obchod s narkotiky, mezinárodní terorismus a také páchaní trestných činů ohrožujících ústavní základy republiky. Zcela jistě tato právní úprava rovněž zajišťuje právní jistotu při provádění odposlechu telefonních hovorů, neboť nemohou být uskutečňovány jen na základě libovůle orgánů činných v trestním řízení.¹²

Tato právní úprava popisovala procesní postup pro vydání nařízení odposlechu předsedou senátu, v přípravném řízení pak prokurátorem a vyšetřovatelem se souhlasem prokurátora. Tento příkaz bylo zapotřebí vydat písemně a opatřit náležitým odůvodněním. Musel rovněž obsahovat časové období, pro které má být odposlech telefonních hovorů prováděn. Při pořízení záznamu byl pracovník Sboru národní bezpečnosti¹³ povinen vytvořit protokol, ve kterém uvedl místo, čas, způsob a obsah provedeného záznamu, jakož i osobu záznam provádějící.

Jako nedostatečně konkrétní je třeba hodnotit vymezení odst. 3, díky kterému mohlo docházet ke zneužívání odposlouchávání telefonních hovorů. Takto při trošku větší snaze („šikovnosti“) orgánů činných v trestním řízení mohlo dojít k nadměrnému užívání tohoto institutu trestního práva procesního.

Po pořízení řádně povolených odposlechů rovněž vyvstává otázka ohledně jejich uchovávání a případného ničení. V § 88 ani v žádném jiném ustanovení totiž není zmínka o tom, jak mají v těchto souvislostech orgány činné v trestním řízení postupovat, což vedlo k určité nejistotě týkající se zacházení s těmito údaji. Proto bylo nutné připravit novelu, která byla nezbytná nejenom s ohledem na institut odposlechu. Při překotném společenském vývoji v 90. letech se musela

¹² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 178/1990 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Federální shromáždění Československé socialistické republiky, 1990.

¹³ Pracovníci Sboru národní bezpečnosti prováděli odposlechy telefonních hovorů v rámci své pracovní činnosti.

také velmi rychle měnit legislativa, aby nedocházelo k jejímu zneužívání. Zajištění demokratického právního státu v materiálním pojetí se samozřejmě neobejde bez kvalitních právních předpisů, proto bylo v tomto období realizováno mnoho dílčích změn u celé řady zákonů.

Jednou z dalších úprav byla novela zákona č. 292/1993 Sb. ze dne 10. listopadu 1993, kterou se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Tato novela přinesla několik zásadních změn, které jsou dodnes využívány. Nově byl nazván § 88 jako „Odposlech a záznam telekomunikačního provozu“. Jako velmi důležitou úpravu je třeba hodnotit svěření rozhodování o nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu do výlučné pravomoci soudu. Vzhledem k tak citlivému zásahu do osobních práv dotčených osob se jedná rozhodně o změnu, díky které dochází k posílení jejich právní jistoty. S ohledem na to, že soudce je právně vzdělaný, minimalizují se excesy nevhodných povolení odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu na základě chybného výkladu § 88 trestního řádu.

Nově bylo možné odposlech využít ve všech stádiích trestního řízení, což je efektivní pro práci orgánů činných v trestním řízení, a to v případě, „pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou sděleny významné skutečnosti pro trestní řízení“¹⁴. Nově zákon určil maximální možnou dobu provádění odposlechu na dobu šesti měsíců, avšak s možností opakovaného prodloužení. Dále došlo k rozšíření skutkových podstat použití institutu odposlechu u účastníka, který dal souhlas s odposloucháváním stanice. V neposlední řadě se v novele objevila úprava nakládání se záznamy, včetně jejich případného zničení za podmínky, že těmito záznamy nebyly zjištěny významné skutečnosti pro trestní řízení.

Dlouhou dobu vydržela tato právní úprava bez větších úprav, a to až do změny zák. č. 177/2008 Sb. ze dne 23. dubna 2008, kterou se mění zákon 141/1961 Sb., trestní řád. Tato změna měla především posílit zásady přiměřenosti a zdrženlivosti nařízených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu.

¹⁴ § 88 odst. 1 zák. č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění účinném od 1. 1. 1994

V důvodové zprávě se uvádí, že je zapotřebí, aby nedocházelo k běžnému získávání informací za pomoci odposlechů na základě nepřesných údajů v žádosti, a proto je kladen důraz na upřesnění podmínek pro získání povolení odposlechů.¹⁵

Před touto novelou se stávalo, že návrhy státních zástupců, které byly předkládány soudům, se dostatečně nezabývaly jejich odůvodněním, často jen převzaly odůvodnění státního zástupce, který žádal vydání povolení odposlechu. Novela měla zpřesnit a zpřísnit povolování odposlechů s ohledem na to, aby bylo jasné, zda soudce o návrhu rozhodoval jen formálně, nebo zda se jím řádně a pečlivě zabýval a došel k názoru, že jsou splněny zákonné podmínky pro vydání povolení odposlechu.

Soudce musí zkoumat, zda nemají orgány činné v trestním řízení možnost získat informace jinak než formou odposlechu. Musí také uvážit přiměřenost prostředku odposlechu k závažnosti trestné činnosti a k ostatním důkazům. Státní zástupce je povinen věnovat dostatečnou pozornost odůvodnění podaného návrhu, jinak riskuje, že nedostatečně odůvodněný návrh soud nepovolí.¹⁶ S tímto požadavkem na zpřísnění a zkvalitnění postupů orgánů veřejné moci lze než souhlasit, neboť se jedná o jeden z největších zásahů do soukromí člověka. Proto je zcela správné mít kvalitní a důkladný systém, který bude minimalizovat zneužívání těchto operativně pátracích prostředků.

Na druhou stranu je třeba říci, že díky odposlechům se daří rozkrývat ty nejzávažnější trestné činy a jejich uplatnění je pro společnost velmi důležité. Vzhledem k rychlosti vývoje technologií je zcela evidentní, že tento institut byl a bude s oblibou hojně využíván, a to vzhledem k efektivitě získávání informací, které vedou k zajištění důkazů, nebo jsou získané informace alespoň vodítkem pro jejich získání. Je však zapotřebí, aby se orgány činné v trestním řízení snažily obstarávat důkazy všemi legálními prostředky a k provádění odposlechu

¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 177/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Poslanecká sněmovna, 2007.

¹⁶ VANTUCH, P., Nová úprava odposlechu v trestním řádu od 1. 7. 2008. Bulletin advokacie, 2008, č. 10, s. 28.

přístupovaly zodpovědně jen ve chvíli, kdy není možnost důkazy o trestné činnosti zajistit jinak.

Nově byly do ustanovení § 88 zařazeny odst. 8 a 9, které zní následovně:

„Státní zástupce, jehož rozhodnutím byla věc pravomocně skončena, a v řízení před soudem předseda senátu soudu prvního stupně po pravomocném skončení věci, informuje o nařízeném odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu osobu uvedenou v odstavci 2, pokud je známa. Informace obsahuje označení soudu, který vydal příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, délku trvání odposlechu a datum jeho ukončení. Součástí informace je poučení o právu podat ve lhůtě šesti měsíců ode dne doručení této informace Nejvyššímu soudu návrh na přezkoumání zákonnosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Informaci podá předseda senátu soudu prvního stupně bezodkladně po pravomocném skončení věci; státní zástupce, jehož rozhodnutím byla věc pravomocně skončena, podá informaci bezodkladně po uplynutí lhůty pro přezkoumání jeho rozhodnutí nejvyšším státním zástupcem podle § 174a“¹⁷

„ Informaci podle odstavce 8 předseda senátu nebo státní zástupce nepodá v řízení o zvlášť závažném úmyslném trestném činu spáchaném organizovanou skupinou, v řízení o trestném činu spáchaném ve prospěch zločinného spolčení, v řízení o trestném činu účasti na zločinném spolčení, nebo pokud se na spáchání trestného činu podílelo více osob a ve vztahu alespoň k jedné z nich nebylo trestní řízení doposud pravomocně skončeno, nebo pokud je proti osobě, již má být informace sdělena, vedeno trestní řízení, anebo pokud by poskytnutím takové informace mohl být zmařen účel trestního řízení, včetně řízení uvedeného v odstavci 6, nebo by mohlo dojít k ohrožení bezpečnosti státu, života, zdraví, práv a svobod osob“¹⁸

¹⁷§ 88 odst. 8 zák. č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění účinném od 1. 7. 2008

¹⁸§ 88 odst. 9 zák. č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění účinném od 1. 7. 2008

Informace pro odposlouchávaného byla zavedena po několikaleté diskuzi, jejíž předmětem bylo především právo na informace odposlouchávané osoby. Součástí této změny bylo právo odposlouchávaného využít možnosti přezkumného řízení u Nejvyššího soudu podle § 314l až § 314n trestního řádu. Informace se podávala odposlouchávané osobě, pokud byla známa, a to po pravomocném skončení věci, ve které byl odposlech nařízen. K poskytnutí informace nedojde pouze v případě naplnění jednoho z následujících tří důvodů stanovených v § 88 odst. 9:¹⁹

- u nejzávažnější trestné činnosti;
- poskytnutí informace by mělo za následek zmaření trestního řízení;
- poskytnutím informace by mohlo dojít k ohrožení bezpečnosti státu, života, zdraví, práv a svobod člověka.

Tato novela také upravuje postup při zničení záznamů, ze kterých orgány činné v trestním řízení nezjistily významné skutečnosti pro trestné řízení. Upravuje také vyloučení soudce z řízení o přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Změna se objevila i u oprávněné osoby, která může vyslovit souhlas s odposlechem své stanice, dříve to byl účastník a nyní uživatel. Doba, pro kterou mohl být vydán příkaz k odposlechu, se z šesti měsíců zkrátila na měsíce čtyři.

Orgány činné v trestním řízení měly nově povinnost průběžně vyhodnocovat, zda i nadále trvají důvody, pro které byl vydán příkaz k odposlechu. Pokud pominuly důvody k odposlechu dříve, než bylo uvedeno v příkazu, byl policejní orgán povinen ukončit odposlech stanice, načež musel splnit povinnost písemně informovat předsedu senátu, který vydal příkaz

¹⁹ VANTUCH, P., Nová úprava odposlechu v trestním řádu od 1. 7. 2008. Bulletin advokacie, 2008, č. 10, s. 28.

k odposlechu. V přípravném řízení pak měl povinnost informovat státního zástupce a soudce.

Jedna z dalších významných úprav, která doposud zůstává poslední větší, byla provedena zákonem č. 459/2011 Sb. ze dne 6. prosince 2011, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Novela nabyla účinnosti dne 1. ledna 2012. Jednalo se o reakci na vznik zákona č. 40/2009, trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Dopad vzniku nového trestního zákoníku na odposlechy a záznam telekomunikačního provozu byl především ve vymezení zvlášť závažného zločinu, který byl upraven v § 14 odst. 3. Zvlášť závažnými zločiny jsou trestné činy úmyslné, pro které stanoví trestní zákoník trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.²⁰ Jednalo se tedy o zpřísnění podmínek pro možnost nařízení a využití odposlechů. Do této novely bylo možné využití odposlechů podle zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, který je připouštěl pro případy úmyslných trestných činů se stanovenou horní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody nejméně osm let. Došlo tak k úpravě horní hranice trestní sazby na nejméně deset let.

Změna přinesla tedy zásadní posun ve vymezení okruhu trestných činů, pro které šlo využít a nařídit odposlech. Tato úprava může tedy znamenat pomyslné „odzbrojení“ (omezení možností využívat odposlechy) orgánů činných v trestním řízení při vyšetřování trestných činů, u kterých nemohlo již dojít k nařízení odposlechů, přestože to pro stejný trestný čin dříve možné bylo.²¹

Zároveň novela přinesla rozšíření okruhů trestních činů, pro které je možné nařízení odposlechu. Jedná se o taxativní výčet trestných činů, díky němuž se dají využít operativně pátrací prostředky ve formě odposlechů rovněž při boji s korupcí. Nasazení odposlechů bez tohoto taxativního výčtu v zákoně by nebylo možné, což by značně ztížilo boj s touto trestnou činností.

²⁰ § 14 odst. 3 zák. č. 40/2009Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ve znění účinném od 1.1.2010

²¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Poslanecká sněmovna, 2007.

Do této chvíle neprošla Parlamentem ČR žádná další významná změna právní úpravy odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu. Provedeny byly pouze drobné úpravy, které byly vynuceny odstraněním nedostatků zapříčiněných zákonem č. 177/2008 Sb.

1.2 Historie právní úpravy zjišťování údajů o telekomunikačním provozu

Předmětem této právní úpravy je zjišťování dat o provozu telekomunikačních služeb, která jsou využitelná pro odhalování trestné činnosti. Vzhledem k vývoji technických prostředků pro komunikaci a uchovávání dat o takové komunikaci je třeba podotknout, že tento typ získávání důkazů a následné využití pro trestní řízení je mnohem mladší než samotný institut odposlechů. I přesto, že existence využívání zajišťování údajů o telekomunikačním provozu dle § 88a není v právním řádu obsažena tak dlouho jako samotný § 88 upravující odposlechy a záznam telekomunikačního provozu, je vývoj této úpravy možné hodnotit jako zajímavý.

Jak již bylo zmíněno výše, právní úprava institutu zajišťování údajů o telekomunikačním provozu dle § 88a byl zaveden do trestního řádu mnohem později než § 88 upravující odposlech a záznam telekomunikačního provozu. Tato právní úprava vznikla jako reakce na nálezy Ústavního soudu České republiky (dále jen „Ústavní soud“) ze dne 22. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000, ze dne 13. 2. 2001 sp. zn. IV. ÚS 536/2000 a ze dne 27. 8. 2001, sp. zn. IV. ÚS 78/2001.

Před vydáním těchto nálezů a změny právní úpravy, respektive vzniku § 88a, bylo v obdobných případech postupováno dle § 8 odst. 1, podle kterého bylo povinností fyzických a právnických osob vyhovět dožádání orgánů činných v trestním řízení bez zbytečného odkladu, a to i bez úplaty, pokud jiný právní předpis nestanoví jinak.²² Předchozí ustanovení se užívalo společně s odkazem na § 86 odst. 1 zákona č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších

²² § 8 odst. 1 zák. č. 141/1961Sb., trestní řád, ve znění účinném od 1. 1. 1998

předpisů, což mělo za následek získávání informací bez projednání věci před soudcem, jako tomu muselo být u užívání institutu odposlechu dle § 88.

V praxi se tak postupovalo z důvodu, že při získávání údajů o uživatelích telekomunikačních služeb nešlo vycházet z ustanovení § 88 trestního řádu, a proto se postupovalo ve smyslu ustanovení § 86 odst. 1 zákona o telekomunikacích a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.²³

Na základě výše uvedených nálezů Ústavního soudu došlo k revizi postupu orgánů činných v trestním řízení, kdy má být přiměřeně užito ustanovení § 88 trestního řádu společně s § 36 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud došel k závěru, že pojem záznam se vztahuje také na získané údaje o telekomunikačním provozu o konkrétní osobě nebo osobách.²⁴

Uvedené nálezy vycházejí z čl. 13. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listiny“), který nezakládá pouze ochranu tajemství vlastního obsahu zpráv přenesených telefonem či jiným technickým zařízením, ale i jiným uchovaným údajům při provádění telekomunikačního provozu u konkrétní osoby.

Je zcela evidentní, že ochrana v čl. 13 Listiny se vztahuje na obsah písemností, avšak pouze pokud jde o informace s předmětnou písemností související a záznamy, které vznikly při provozu telekomunikačního provozu, na jejichž vzniku se podílí také provozovatel telekomunikačních služeb, případně se na provozu mohou podílet i státní orgány, nejedná se však o ochranu bezvýjimečnou. Taková ochrana se vztahuje pouze na vedlejší údaje, z nichž je možnost zjistit nebo dovodit informace týkající se osobní sféry lidí, osobní data typu intimního, hospodářského a společenského u lidí a institucí. Takové ochrany naopak nepožívají údaje, které jsou potřebné k uplatnění právních nároků provozovatele telekomunikačních služeb vůči osobě, která takové služby využívá.

²³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2002, sp. zn. II. ÚS 616/01.

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 2. 2001, sp. zn. IV. ÚS 536/2000, uveřejněný pod č. 29 ve svazku 21 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky.

V případě trestné činnosti proti majetkovým právům poškozených provozovatelů telekomunikačních služeb by totiž došlo k nerovnému postavení těchto provozovatelů a zamezení dosažení jejich práv. Za předpokladu naplnění takového trestního jednání nejsou orgány činné v trestním řízení vázány podmínkami § 88a a mohou tyto vedlejší údaje použít jako důkaz. Pro srovnání je možné uvést nálezn. sp. zn. ÚS 27/2004-U.²⁵

Uchovávanými údaji se myslí volaná čísla (odchozí a příchozí hovory), datum a čas (hovoru, případně odchod či příchod SMS zprávy a přenesených dat), doba hovoru a údaje o přístroji, tedy tzv. IMEI²⁶ přístroje. Ústavní soud dospěl k závěru, že pokud je v platné právní úpravě České republiky stanoven postup a pravidla pro odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle § 88, pak je možné používat tato pravidla i při pořizování jiných údajů (zajištění údajů o telekomunikačním provozu). K tomuto názoru došel Ústavní soud na základě toho, že dle § 88 lze pořizovat nejen obsah telefonické zprávy, ale i jiné údaje o telekomunikačním provozu odposlouchávaného přístroje.

Díky této ústavně konformní interpretaci je možné zabránit zásahům do základních práv dotčených osob ze strany orgánů státní moci. To znamená, že nebude docházet k nezákonnému získávání údajů prostřednictvím telekomunikačních služeb, které využívá čím dál víc osob. Na druhou stranu je dán návod pro státní orgány, jak mohou zákonným způsobem opatřovat takové důkazy, které by jinak těžko získaly. Což by nejspíše vedlo k těžšímu odhalování trestné činnosti.²⁷

Na základě závěrů, ke kterým Ústavní soud v několika svých rozhodnutích dospěl, byl do trestního řádu vložen § 88a, nazvaný „Poskytování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu“. Jedná se tedy o změnu oproti § 88, na základě kterého bylo možné získávat informace od doby povolení a dále do budoucna. Nyní vzniká v trestním řádu možnost získávat informace o

²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1224.

²⁶ Jedná se o patnáctimístné číslo, které označuje mobilní telefon. Žádný telefon na světě nemá stejné IMEI. Jedná se o tzv. rodné číslo mobilního telefonu. Tento kód vznikl jako ochrana před odcizením přístroje: internetový zdroj: <http://www.mobilmania.cz/clanky/co-je-to-kod-imei/sc-3-a-1000236/default.aspx>, dostupný dne 9. 3. 2015

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000, uveřejněný pod č. 11 ve svazku 21 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky.

uskutečněném provozu i v minulosti. Tato právní úprava ukládala povinnost provozovateli telekomunikačních služeb, aby na příkaz soudu sdělil údaje o uskutečnění telekomunikačního provozu, které jsou jinak předmětem telekomunikačního tajemství, neboť jsou podřazeny ochraně osobních údajů a zprostředkovaných dat.

Díky těmto skutečnostem se bez větších problémů dařilo využívat ustanovení § 88a až do roku 2011, kdy v dané problematice rozhodl Ústavní soud dalšími nálezy. Jedná se o nález sp.zn. Pl. ÚS 24/2010 ze dne 22. 3. 2011 a nález sp.zn. Pl. ÚS 24/2011 ze dne 20. 12. 2011.

V nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 24/2010 došlo ke zrušení ustanovení § 97 odst. 3 a 4 zákona č. 127/2005 Sb. o elektronické komunikaci a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a dále také ke zrušení vyhlášky č. 485/2005 Sb., o rozsahu provozních a lokalizačních údajů, době jejich uchovávání a formě a způsobu jejich předávání orgánům oprávněných k jejich využívání.

Předmětem návrhu bylo napadení výše uvedených právních předpisů, které měly zavádět povinnost při uchovávání lokalizačních a provozních údajů v tak velkém rozsahu, že by mohlo dojít k získání a užívání značně citlivých dat, a to především v případě propojení těchto údajů s jinými údaji. Jednalo by se tak o nekontrolovanou a těžko monitorovatelnou oblast dotýkající se velmi citlivých údajů. Došlo by tak k zásadnímu a intenzivnímu zásahu do soukromí všech osob využívající telekomunikační prostředky.²⁸

Lze souhlasit s námitkou, že nelze svěřit provozovatelům telekomunikačních služeb, aby měli možnost nekontrolovatelně uchovávat informace o osobách, které využívají telekomunikační provoz. Je třeba říci, že díky těmto informacím se orgánům činným v trestním řízení nepochybně daří

²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2010, uveřejněný pod č. 52 ve svazku 60 Sbirky nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, vyhlášený pod č. 94/2011 Sb.

odhalovat mnoho trestných činů a tím chránit společnost, čítaje v to i samozřejmě osoby využívající telekomunikační provoz. Je zcela zásadní, aby stát byl schopen ochránit tyto uživatele před zneužitím uchovaných dat, a to především ze strany třetí osoby, která nemá zákonné možnosti data využívat. Což v praxi může být velmi složitá, možná až neřešitelná věc.

Uchovávané údaje o provozu telekomunikačních služeb (lokalizační a provozní údaje) jsou zajišťovány a ukládány bez jakéhokoliv konkrétního podezření, které by mělo být předpokladem pro zajištění takových dat. Lze tedy říct, že každá osoba je považována za podezřelou bez existence podezření. Jedná se tedy o jakýsi neodůvodnitelný zásah do práva na respektování soukromého života v podobě práva na informační sebeurčení zaručeného ve smyslu čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny. Toto ustanovení Listiny zaštiťuje nejenom ochranu vlastního obsahu zpráv podávaných prostřednictvím telefonní komunikace, nebo komunikace prostřednictvím veřejných sítí, ale rovněž lokalizační a provozní údaje.

Dle názoru Ústavního soudu ustanovení § 88a trestního řádu upravující podmínky použití uchování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu pro účely trestního řízení zdaleka nerespektuje předestřené ústavněprávní limity a požadavky.²⁹

V neposlední řadě Ústavní soud zmiňuje pochybnosti, zda je žádoucí shromažďování dat o uskutečněném telekomunikačním provozu v rukách fyzických a právnických osob, které tyto služby pro své klienty uchovávají. Jako nežádoucí se Ústavnímu soudu především jeví nedostatečná právní úprava v otázkách vymezení práv a povinností, rozsahu uchovávaných údajů, doby a

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2010, uveřejněný pod č. 52 ve svazku 60 Sbirky nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, vyhlášený pod č. 94/2011 Sb.

způsobu uchovávání a v neposlední řadě konkrétní požadavky na zabezpečení a kontrolní mechanismy těchto uchovávaných dat.³⁰

Ústavní soud ve svém nálezu vyzval zákonodárce k novelizaci § 88a trestního řádu. Zákonodárce ale na tento podnět nereagoval a proto byl vydán další nález sp. zn. Pl. ÚS 24/2011. Tímto nálezem došlo ke zrušení § 88a, a to ke dni 30. září 2012.

Navrhovatelem zrušení § 88a trestního řádu byl Obvodní soud pro Prahu 6. Tento soud byl přesvědčen, že ustanovení řešící poskytování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu neobsahuje dostatečnou garanci práv uživatelům využívajících služeb elektronické komunikace, které jsou srovnatelné s případy nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu dle § 88 trestního řádu.

V nálezu je mimo jiné zdůrazněno, že přístup orgánů veřejné moci k údajům bez předchozího souhlasu uživatelů využívající těchto služeb, ze kterých se dají zjistit následující informace: způsob komunikace, čas, místo a doba, po kterou komunikace byla vedena, by neměl být možný bez zákonného postupu. Jedná se o citelný zásah do práv osob na informační sebeurčení, jelikož tyto osoby jsou zbaveny možnosti, aby rozhodly o zpřístupnění údajů jiným osobám, což nevylučuje přípustnost takového zásahu, avšak pouze za splnění zákonných podmínek, které vyplývají z Ústavního pořádku. Je tedy dostatečně garantováno zákonem, aby nedocházelo ke zneužití uchovávaných údajů během celého trestního řízení, a to s odkazem na dodržení základního práva na informační sebeurčení. Garancemi je myšleno stanovení podmínek, podle kterých

³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2010, uveřejněný pod č. 52 ve svazku 60 Sbirky nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, vyhlášený pod č. 94/2011 Sb.

mají mít orgány státní moci přístup k uchovávaným údajům o uskutečňování telekomunikačního provozu, ale i kontroly nad těmito podmínky.³¹

Dle Ústavního soudu nesmí být ze strany orgánů činných v trestním řízení považováno za obvyklé a rutinní získávání informací o tom, s kým a jak často určitá osoba komunikuje, z jakého místa a za pomoci čeho tak činí, a to s ohledem na intenzitu, se kterou je zasahováno do základních práv dotčené osoby. K užití takového zásahu (odposlechu) je zapotřebí, aby neexistoval žádný jiný způsob získání informací důležitých pro trestní řízení, který by představoval šetrnější postup s ohledem na ústavně zaručená lidská práva dotčené osoby (podezřelého / obviněného).

Dále Ústavní soud vytýká absolutní absenci právní úpravy týkající se dalšího nakládání s pořízenými záznamy (odposlechy) orgány činnými v trestním řízení, která by zaručovala důvěryhodnost postupu při jejich uskladňování, včetně úpravy postupu při jejich zničení. Chyběla především informovanost dotčených osob, že byly orgánům činným v trestním řízení poskytnuty provozní a lokalizační údaje. Z toho důvodu byla dotčená osoba připravena o možnost obrátit se na soud, který by přezkoumal získání a nakládání s lokalizačními a provozními údaji. Ústavní soud navrhl úpravu pravidel pro obsah příkazu ke sdělení údajů o uskutečnění telekomunikačního provozu a pro formální náležitosti žádosti orgánů činných v trestním řízení. Tento návrh měl mít za následek, aby soudce, který o příkazu bude rozhodovat, disponoval všemi potřebnými informacemi.

Ústavní soud také právní úpravě vytknul, že není určeno, pro jaké trestné činy je možné údaje o telekomunikačním provozu orgánům činným v trestním

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2011, uveřejněný pod č. 217 ve svazku 63 Sbirky nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, vyhlášený pod č. 43/2012 Sb.

řízení sdělit. Z toho vyplývá, že to lze pro všechny trestné činy, bez ohledu na požadavek proporcionality zásahu do práva s ohledem na sledovaný účel.³²

Na základě výše uvedeného nálezu Ústavního soudu došlo k poslední novele, která přinesla zcela nový § 88a. Jedná se o novelu provedenou zákonem č. 273/2012 Sb., ze dne 18. července 2012, jež nabyla účinnosti dne 1. 10. 2012. V této úpravě nově vznikla povinnost po pravomocném skončení věci informovat o nařízeném zjišťování údajů o telekomunikačním provozu dotčenou osobu. S tím byla taktéž nově spojena možnost přezkumného řízení o příkazu k zajištění údajů telekomunikačního provozu.

³² Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2011, uveřejněný pod č. 217 ve svazku 63 Sbirky nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, vyhlášené pod č. 43/2012 Sb.

2 Právní úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu de lege lata dle § 88 TrŘ

Právní úprava v České republice řeší institut odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu v trestním řádu (zákon č. 141/ 1961 Sb.). V této právní úpravě nalezneme v souvislosti s telekomunikačním provozem tyto dva zajišťovací úkony:

- odposlech a záznam telekomunikačního provozu (viz § 88);
- zjišťování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu (viz § 88a).³³

Vzhledem k nárůstu četnosti využívání technických přístrojů (telefonů, emailu, faxu atd.) pro komunikaci lidí je logické, že tento trend zcela jistě zasahuje i do prostředí osob páchajících trestnou činností. Z toho jasně plyne, že pro orgány činné v trestním řízení má institut odposlechu při získávání informací v průběhu trestné činnosti a jejich následné využití jako důkazu velmi velkou váhu. Rovněž je třeba konstatovat, že využívání těchto operativně pátracích prostředků zakotvených v § 88 a § 88a trestního řádu jednoznačně umožňuje odhalovat trestnou činnost.

Účelem odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je zjištění skutečností, které mají význam pro trestní řízení, a to v případech, pokud nelze dosáhnout sledovaného účelu jinak, nebo je jeho dosažení podstatně ztíženo. Skutečnosti významné pro trestní řízení jsou takové skutečnosti, které jsou potřebné a nenahraditelné pro dokazování ve smyslu § 89 odst. 1 a jsou závažné zejména ve smyslu § 2 odst. 5, tedy jako skutečnosti pro rozhodnutí v takovém rozsahu, že bez nich nelze náležitě rozhodnout. Může jít o takové skutečnosti, které by objasnily trestnou činnost a případně odhalení jejího pachatele, a

³³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL V., ŠÁMAL, P. a kol. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s 361 ISBN 978-80-7179-572-8.

skutečnosti důležité pro postup v trestním řízení (např. skutečnost pro dočasné odložení trestního stíhání).

Odposlech a záznam dle § 88 se týká vlastního obsahu zpráv a dále také informací, které účastnické stanice mezi sebou komunikují, přičemž umožňují identifikaci komunikujících osob, dobu a délku zaznamenaného spojení.³⁴,

2.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu jako zásah do ústavně zaručených lidských práv a svobod

Tento institut je z hlediska zaručených práv a svobod problematický a tudíž celospolečensky diskutovaný. Na straně jedné přitom stojí lidé, kteří jsou přesvědčeni, že nikdo nemá být odposloucháván a sledován (např. orgány činnými v trestním řízení), jelikož s takovým institutem společnost nedokáže bezpečně nakládat a vypořádat se s jeho riziky tak, aby nedocházelo k zneužívání získaných dat. Naproti tomu se najde skupina osob zastávajících názor, že pro potřeby státní moci a za předpokladu předem stanovených podmínek je využívání těchto technických nástrojů především při boji s trestnou činností zcela přípustné. Namísto by tedy bylo zodpovědět, kdo a kdy může posoudit tento střet a rozhodnout, která z těchto dvou skupin má pravdu.

Nejprve je třeba poznamenat, že ochrana před institutem odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je zakotvena v čl. 13 Listiny, který zaručuje i tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením následovně:

³⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha C. H. BECK, 2013, s. 325 - 326

„Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením“³⁵

Dále je třeba zmínit také právo na respektování soukromého a rodinného života vyplývající z čl. 8 Úmluvy, který zní:

„ Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydli a korespondence“³⁶

„Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných“³⁷

V neposlední řadě je třeba zmínit právo na informační sebeurčení, které lze dovodit z čl. 10 odst. 3 Listiny, garantující právo na ochranu před neoprávněným, zveřejňováním a zneužíváním jiných údajů o své osobě, a to ve spojení s výše uvedeným čl. 13 Listiny. Toto právo je díky své povaze a významu zcela jistě správně řazeno mezi základní lidská práva a svobody, protože společně se svobodou osobní, komunikační, svobodou v prostorové dimenzi a s dalšími garantovanými základními právy dotváří osobní sféru jedince.³⁸

Listina a následně Ústavní soud ve své judikatuře připouští možnost omezení těchto práv, a to pouze v zájmu ochrany demokratické společnosti nebo

³⁵ Čl. 13 Listiny základních práv a svobod, usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.

³⁶ Čl. 8 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb.

³⁷ Čl. 8 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb.

³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2010, uveřejněný pod č. 52 ve svazku 60 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky, vyhlášený pod č. 94/2011 Sb.

ústavně zaručených základních práv a svobod jiných, což je motivováno obecným zájmem na ochraně společnosti před trestnými činy a dále tím, aby takové činy byly zjištěny a potrestány. Je bezesporu důležité, aby nedocházelo k překročení meze nezbytnosti zásahu do těchto základních práv a svobod. Musí existovat dostatečná záruka garance v právních předpisech a především fungující kontrola dodržování postupů v nich stanovených.

Právní předpis musí být dostatečně konkrétní a srozumitelný, aby občané byli v potřebné míře informováni o podmínkách, na základě kterých mohou orgány státní moci zasahovat do jejich soukromí. Pokud tyto stanovené podmínky nejsou orgány státní moci dodrženy, jsou takové zásahy do uvedeného základního práva vyloučeny, přičemž jejich případné uskutečnění musí být hodnoceno jako protiústavní³⁹

Zákonné podmínky pro vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a věci s tím spojené se nachází v § 88 trestního řádu (čtvrtá hlava, oddíl sedmý). Je složený z 9 odstavců, ve kterých nalezneme pro kterou trestnou činnost a za jakých podmínek lze tento operativně pátrací prostředek využít, postup nezbytný pro dodržení jeho zákonnosti, kdo je oprávněn provádět nařízený odposlech a záznam telekomunikačního provozu, jakož i podmínky pro jeho přezkum.

Odposlechem se rozumí záměrné, utajené a současné vnímání obsahu komunikace zprostředkované pomocí komunikačního zařízení, nebo za pomoci síťového přenosu k tomu vhodného technického zařízení. Odposlech a záznam se provádí připojením do určitého bodu v telekomunikační síti. Záznam se uchovává na datovém nosiči, kterým může být:⁴⁰

- Magnetofonová páska
- Kazeta

³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000, uveřejněný pod č. 11 ve svazku 21 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky.

⁴⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha C. H. BECK, 2013, s. 325

- Disketa
- CD nosič
- DVD
- Flash disk

Pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je zapotřebí existence důvodného předpokladu, že jím bude dosaženo získání významných skutečností pro trestní řízení. Další podmínku představuje, že ve věci je vedeno trestní řízení, a to:⁴¹

- pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let;
- pro trestné činy pletichy uvedené v § 88 (např. pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) a odst. 2 až 4 trestního zákoníku, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku, atd.);
- pro jiný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje mezinárodní smlouva. Jde především o takovou trestnou činnost jakou je např. organizovaný zločin, obchod s drogami, finanční kriminalita, praní špinavých peněz a atd.

Společnou podmínkou pro všechny trestné činy, na které se dá využít institut odposlechu je, že se musí jednat o trestné činy úmyslné.⁴²

Pokud má být odposlech využitý jako důkaz, je třeba k němu vytvořit protokol obsahující: místo, čas, způsob a obsah provedeného záznamu, rovněž pak osobu jej pořizující. Veškeré další záznamy je zapotřebí dostatečně označit,

⁴¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha C. H. BECK, 2013, s. 325

⁴² Úmyslné trestné činy jsou vymezeny v § 15 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

spolehlivě uschovat a do spisu založit protokol s údaji, kde jsou záznamy uloženy. V případě, že by orgány činné v trestním řízení chtěly využít důkaz odposlechu v jiné trestní věci, než pro kterou byl odposlech a záznam telekomunikačního provozu pořízen, lze tento záznam použít jako důkaz pouze ve věci, která je vedena pro trestný čin uvedený v § 88 odst. 1, nebo v případě, že s tím souhlasí účastník odposlouchávané stanice.⁴³

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu může nařídít příkazem v řízení před soudem předseda senátu, nebo v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. V přípravném řízení rozhoduje soudce místně příslušný dle § 26 trestního řádu. V případě, že návrh podává krajský státní zástupce, může být návrh podán kterémukoliv okresnímu soudu na území, kde státní zástupce působí.⁴⁴ Příkaz obsahuje především uživatelskou adresu či zařízení a osobu uživatele, pokud je její totožnost známa, a dále dobu, po kterou se odposlech příkazem nařizuje. Maximální doba uvedená v příkazu jsou 4 měsíce, a to i opakovaně. Dále příkaz obsahuje odůvodnění, které uvádí konkrétní skutkové okolnosti, jež vydání příkazu včetně jeho délky odůvodňují.

S postupem při rozhodování o přípustnosti odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je možné souhlasit, avšak je třeba zmínit malou pochybnost nad možností postupu krajského státního zastupitelství, které si může pro podání návrhu na povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vybrat jakýkoliv okresní soud v jeho územním působení. V praxi se může stát, že si krajské státní zastupitelství bude vybírat takový okresní soud, který více vyhovuje takovémuto žádostem, na rozdíl od jiného okresního soudu, kde v minulosti bylo krajské státní zastupitelství kupříkladu méně úspěšné. Pro potřebu úvahy de lege ferenda by mohla právní úprava určit konkrétní soud, který o návrhu krajského státního zastupitelství bude rozhodovat tak, aby došlo k odstranění pochybností, že by mohl státní zástupce postupovat výše uvedeným účelovým způsobem.

⁴³ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 346

⁴⁴ ⁴⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha C. H. BECK, 2013, s. 326

Policejnímu orgánu provádějícímu odposlech a záznam telekomunikačního provozu je dána povinnost dle § 88 odst. 3 trestního řádu průběžně vyhodnocovat jeho trvání. V případě, že během tohoto vyhodnocování policejní orgán zjistí, že dále nejsou důvody pro provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, ihned ukončí jeho provádění, a to i v případě, pokud ještě neskončila doba uvedená v příkazu odposlech nařizujícím. Policejní orgán musí po skončení odposlechu v případě, že pominuly jeho důvody, vždy bezodkladně písemně informovat předsedu senátu a v přípravné řízení soudce a státního zástupce. Uvedený postup zaručuje vzájemnou komunikaci mezi tím, kdo vydal příkaz k odposlechu a osobou, která jej provádí, při současném zajištění maximální informovanosti všech zúčastněných orgánů. Do novely č. 177/2008 Sb. totiž nebyly uvedené orgány činné v trestním řízení zpětně informovány o ukončení odposlechu.⁴⁵

V případě, že dojde k uplynutí doby, pro kterou byl vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, lze jej prodloužit dle § 88 odst. 4 trestního řádu. O prodloužení doby trvání příkazu rozhoduje v řízení před soudem soudce soudu vyššího stupně a přípravném řízení soudce krajského soudu na návrh státního zástupce. Při rozhodování o prodloužení odposlechu soud vychází z předloženého vyhodnocení dosavadního průběhu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, které vypracovává policejní orgán v průběhu provádění odposlechu.⁴⁶

Mimo výše uvedeného postupu existuje ještě jeden zákonný způsob provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, a to bez výše uvedené procedury (tedy bez vydání souhlasu předsedou senátu nebo soudcem), dle § 88 odst. 5 trestního řádu. Tento odposlech může provést příslušný orgán činný v trestním řízení, a to za podmínky udělení souhlasu uživatele odposlouchávané stanice (technického zařízení umožňujícího telekomunikační provoz). Uživatelem se rozumí každý, kdo žádá nebo využívá veřejně dostupnou

⁴⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1209,

⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1210,

službu elektronické komunikace, přičemž dříve⁴⁷ mohl udělit souhlas účastník odposlouchávané stanice. To znamená, že uživatel může, ale nemusí být i současně účastníkem. Souhlas u domácího telefonu (pevné linky) může tedy vydat manželka (uživatelka), přičemž její manžel je účastníkem, který uzavřel smlouvu s poskytovatelem telekomunikační služby.⁴⁸

47 Do 30. 6. 2008, kdy došlo ke změně zákona č. 127/2005

48 ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1211,

2.2 Komunikace obhájce a klienta ve vztahu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Trestní řád řeší problematiku odposlechu komunikace mezi obhájcem a obviněným v § 88 odst. 1. Je nepřípustné, aby policejní orgán při provádění odposlechu pořizoval záznam komunikace mezi obhájcem a obviněným. Je totiž zcela nežádoucí, aby orgány činné v trestním řízení využívaly právě informace mezi obhájcem a obviněným. Došlo by tak k narušení jednoho z principů spravedlivého procesu, konkrétně zásady rovnosti stran, taktéž nazývané jako rovnost zbraní. V případě, že se orgány činné v trestním řízení dozví, že se jedná o komunikaci mezi obviněným a obhájcem, jsou povinny okamžitě přerušit odposlech a záznam zničit. Pracovník, který nějakou informaci zjistí z odposlechu, ji nesmí v žádném případě nijak použít.

Vzhledem k tomu, že současná právní úprava hovoří o skutečnosti zničení záznamu, musí se s jeho obsahem tento pracovník nejdříve seznámit. Pro zjištění, zda se jedná o hovor mezi obhájcem a obviněným však není třeba zcela jistě vyslechnout rozhovor celý. Opačný postup by znamenal, že by orgány činné v trestním řízení získaly informace, které mohou využít i po zničení záznamu (pro získání jiného důkazu apod.). Došlo by tak k nepřiměřenému zvýhodnění orgánů státní moci. P. Vantuch označuje tento vztah za nepřijatelný, jelikož díky tomu dochází logicky k znevýhodnění obhajoby.⁴⁹

V případě, že se jedná o rozhovor mezi obhájcem a klientem (podezřelým), se výše uvedený postup o přerušení a zničení neuplatňuje. J. Jelinek v těchto souvislostech poukazuje na problematickou skutečnost, že velké množství prováděných odposlechů je realizováno ještě před zahájením trestního stíhání. Příčinou tohoto postupu je striktní výklad orgánů činných v trestním řízení spočívající v tom, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu je

⁴⁹ VANTUCH, P.: Nezákonný odposlech advokáta. Bulletin advokacie. 2008, č. 3, s. 15

nepřípustný pouze ve vztahu obviněný a obhájce, ovšem nikoliv v případě rozhovoru mezi klientem a obhájcem.⁵⁰

Zcela jistě by mělo dojít k úpravě § 88 trestního řádu, a to v již zmíněné problematice odposlechu mezi obhájcem a klientem. Je nesporné, že se mnoho klientů snaží získat právní pomoc ještě před tím, než orgány činné v trestním řízení proti nim zahájí stíhání. Je tudíž žádoucí, aby klient požíval ústavně zaručeného práva na právní pomoc bez ohledu na to, zda se jedná o osobní setkání s obhájcem, nebo o hovor pomocí telekomunikačního zařízení.

V případě, že jsou takové informace běžně používány proti obviněným, lze dojít k závěru, že si policejní orgán usnadňuje na úkor obviněného práci s dokazováním. Na druhou stranu je třeba brát v potaz, že rozeznání hovorů mezi klientem a obhájcem je značně obtížné.

2.3 Informační povinnost orgánů činných v trestním řízení

Trestní řád upravuje povinnost informovat odposlouchávanou osobu (pokud je známa) dle § 88 odst. 8, v případě, že věc je již pravomocně skončena. Tato povinnost splňuje požadavky stanovené judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), podle které vždy, když je to možné a nebyl by tím popřen smysl tajného odposlechu, musí být osoba dostatečně seznámena s tím, že byla odposlouchávána. K tomu se váže právo dotčené osoby na přezkoumání toho, zda se jednalo o odposlech na základě řádně a správně vydaného příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.⁵¹

Informační povinnost mají orgány činné v trestním řízení vůči osobě uvedené v § 88 odst. 2 trestního řádu. Jedná se o osobu uvedenou v příkazu

⁵⁰ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha :Leges, 2011, s. 260.

⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1214.

k odposlechu v případě, že byla v době vydání příkazu známa, nebo byla zjištěna kdykoliv později v průběhu trestního řízení.⁵²

Informace podávané uživateli odposlouchávané stanice mají předepsaný následující obsah:

- Označení soudu, který vydal příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu;
- Délka trvání odposlechu;
- Datum skončení odposlechu;
- Poučení o právu podat návrh na přezkoumání zákonnosti příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.⁵³

Informaci podá odposlouchávané osobě v řízení před soudem předseda senátu soudu prvního stupně, a to bezodkladně po pravomocném skončení věci. V přípravném řízení je povinen podat informaci státní zástupce nebo policejní orgán, opět v případě pravomocného skončení věci.

Omezení povinnosti podání informace přináší § 88 odst. 9 trestního řádu, ve kterém jsou uvedeny podmínky, při jejichž naplnění nemusí být tato informace poskytnuta. Výše uvedené je opět v souladu s judikaturou ESLP týkající se čl. 8 Úmluvy, pod jehož ochranu jsou odposlechy telefonních hovorů podřazeny.⁵⁴

Informace o nařízeném odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nebude podána za těchto podmínek:

⁵² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1214.

⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1214 - 1215.

⁵⁴ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1215.

- *v řízení o zločinu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, spáchaném organizovanou skupinou,*
- *v řízení o trestném činu spáchaném ve prospěch organizované zločinecké skupiny,*
- *v řízení o trestném činu účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 trestního zákoníku),*
- *pokud se na spáchání trestného činu podílelo více osob a ve vztahu alespoň k jedné z nich nebylo trestní řízení doposud pravomocně skončeno,*
- *pokud je proti osobě, již má být informace sdělena, vedeno trestní řízení,*
- *pokud by poskytnutím takové informace mohl být zmařen účel trestního řízení, včetně řízení uvedeného v odstavci 6, nebo*
- *pokud by mohlo dojít k ohrožení bezpečnosti státu, života, zdraví, práv a svobod osob.⁵⁵*

Na tomto místě je třeba vyslovit domněnku, že díky výše uvedenému mají orgány činné v trestním řízení prakticky nulovou povinnost informovat osobu, proti které byl vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Při podrobném zkoumání těchto důvodů totiž téměř vždy mohou dojít k rozhodnutí, že v případě sdělení takové informace může dojít k ohrožení bezpečnosti státu, života, zdraví a práv a svobod osob, nebo naplnění jiného zákonem stanoveného důvodu, kvůli čemuž informace nebude osobě odposlouchávané podána.

⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s 1215.

Zde je v zájmu materiální ochrany lidských práv důležité položit si otázku, zda skutečně dochází v České republice k zodpovědnému informování osob, které byly odposlouchávány, a následně nebyly obviněny ani odsouzeny. Bohužel se však spíše jeví, že formulace § 88 odst. 9 bývá využívána spíše z důvodu, aby orgány činné v trestním řízení nemusely tzv. odkrýt karty ohledně toho, jak často a v jakých věcech jsou odposlechy nařizovány.

3 Právní úprava zjišťování údajů o telekomunikačním provozu de lege lata dle § 88a TrŘ

Pro potřeby trestního řízení je institut zjišťování údajů o telekomunikačním provozu upraven v § 88a trestního řádu. Policie České republiky může při plnění svých úkolů postupovat podle § 66 odst. 3 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a to v rozsahu tímto zákonem stanoveným. Jedná se o kompetence spojené s plněním jejich úkolů.⁵⁶

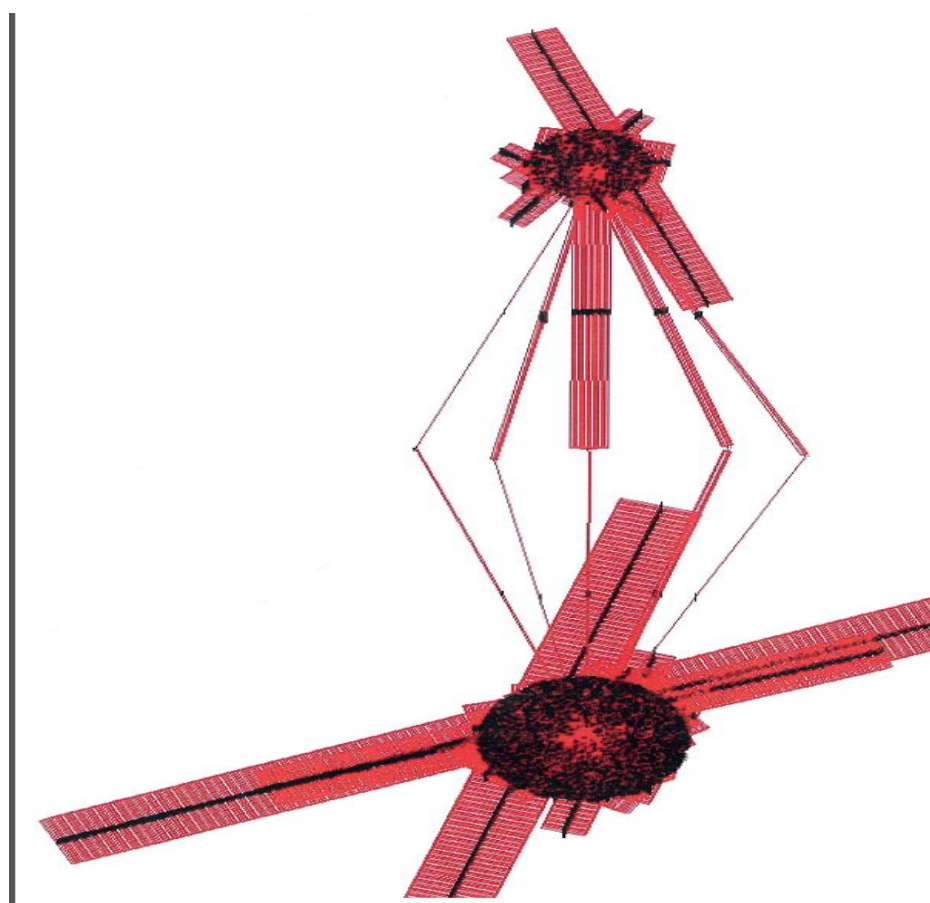
Během trestního řízení se pomocí institutu zjištění údajů o telekomunikačního provozu získávají významná data, která vedou ke shromáždění důkazů a jejich následnému použití v trestním řízení. Díky těmto datům lze vyvodit nejen základní skutkové podstaty trestných činů, ale také četnost a organizovanost trestné činnosti. Dále se tyto údaje dají použít ke komparaci s alibi pachatele, podezřelého a svědka. Jedná se o jakousi prvotní selekci směřující k označení prvních potenciálních pachatelů.

Na základě zpracovávání a vyhodnocení provozních a lokalizačních dat lze dovodit, nebo naopak vyvrátit navzájem související trestnou činnost, tedy organizovanou trestnou činnost. Samotné využívání vyhodnocených dat umožňuje zefektivnění provádění úkonů orgánů činných v trestním řízení během vyšetřování. Pořízená data se zpracovávají za účelem zisku důkazů pro trestní řízení, a i to v případě anonymních SIM karet.

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s 1228-1229.

Tento institut je díky své technické výjimečnosti velmi přínosný v případech odhalování pachatelů trestných činů, neboť bez pomoci získání údajů o provozu mobilů a internetu by byla některá trestná činnost zcela nezjistitelná.⁵⁷

Pro dokreslení náročnosti a složitosti této analytické práce je přiložen ilustrační obrázek z programu, ve kterém se data zpracovávají a vyhodnocují. Jedná se o program vyhodnocující data získané prostřednictvím zjištění údajů z telekomunikačního provozu.

58

⁵⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 273/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů. Poslanecká sněmovna, 2012.

⁵⁸ Obrázek ilustruje uskutečnění telekomunikačního spojení na dvou místech, ve kterých se vyhodnocují data při objasňování trestné činnosti. Kupříkladu v případě podobných loupeží, kdy má Policie České republiky podezření, že se jedná o stejného pachatele, se snaží zjistit, zda se v době loupeže nepohybovala na těchto místech stejná osoba (stejný mobil).

3.1 Podmínky pro nařízení zjišťování údajů o telekomunikačním provozu dle § 88a

Pro nařízení zjišťování údajů a telekomunikačního provozu je zapotřebí splnit následující podmínky uvedené v § 88a trestního řádu:

- pro účely trestního řízení vedeného pro dále uvedené trestné činy je třeba zjistit údaje o telekomunikačním provozu, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství, anebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovacích dat,
- trestní řízení je vedeno
- a) pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři roky,
- b) pro trestný čin porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku), pro trestný čin podvodu (§ 209 trestního zákoníku), pro trestný čin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230 trestního zákoníku), pro trestný čin opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231 trestního zákoníku), pro trestný čin nebezpečného vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku), pro trestný čin nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), pro trestný čin šíření poplašné zprávy (§ 357 trestního zákoníku), pro trestný čin podněcování k trestnému činu (§ 364 trestního zákoníku), pro trestný čin schvalování trestného činu (§ 365 trestního zákoníku),
- c) pro úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, přičemž
- sledování účelu nelze dosáhnout jinak nebo by jinak bylo jeho dosažení podstatně stížené, a

- jejich vydání musí nařídit předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce dle § 26.⁵⁹

Podle ustanovení § 88a se údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu vyžadují jen v případě, jsou-li předmětem telekomunikačního tajemství, anebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovaných dat.

Předmět telekomunikačního tajemství je upraven v § 88 a násl. zákona č. 127/2005, o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích). Podnikatel poskytující veřejně dostupnou službu elektronických komunikací je povinen dle § 88 odst. 1 zákona č. 127/2005 Sb. zajistit technicky zabezpečenou službu, která bude zaručovat ochranu osobních údajů osob v souladu se zvláštním právním předpisem, tedy ochranu provozních a lokalizačních údajů a důvěrnost komunikace fyzickým a právnickým osobám, které tyto služby využívají.

Ochrana osobních a zprostředkovaných dat je poskytnuta uživatelům, nikoliv pouze účastníkům. Poskytování těchto údajů je upraveno v § 97 odst. 3 zákona č. 127/2005 Sb. V tomto ustanovení se uvádí, že právnická nebo fyzická osoba poskytující veřejně dostupnou službu elektronické komunikace je povinna uchovat provozní a lokalizační údaje, které jsou vytvářeny nebo zpracovávány a zároveň uchovávány po dobu šesti měsíců. Provozovatel veřejných komunikačních služeb je povinen zajistit, aby při plnění povinnosti uchovávání dat nebyly uchovávány a rovněž dále předávány zprávy (jejich obsah). Tyto uchovávané údaje jsou povinny fyzické a právnické osoby provozující veřejně dostupnou službu elektronických komunikací poskytnout orgánům činným v trestním řízení pro jeho účely, samozřejmě při splnění zákonných podmínek dle § 88a trestního řádu.⁶⁰

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s 1229-1230.

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s 1230.

K vydání údaje o telekomunikačním provozu, který je předmětem telekomunikačního tajemství, nebo se na něj vztahuje ochrana osobních a zprostředkovaných dat, je zapotřebí příkazu ke zjišťování údajů z telekomunikačního provozu. K jeho vydání je oprávněn předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Obdobně jako v právní úpravě § 88 odst. 1 trestního řádu je pro vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu použita formulace „nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně stíženo“.

Zákon tak v souladu se zásadou přiměřenosti a zdrženlivosti stanovenou v § 2 odst. 4 zakotvuje subsidiaritu jeho užití při zjišťování údajů o telekomunikačním provozu, totožně jako je tomu u institutu odposlechu dle § 88 odst. 1 a u operativně pátracích prostředků dle § 158b odst. 2 věta druhá trestního řádu.⁶¹

V případě, že se příkaz vztahuje ke konkrétnímu uživateli, musí v něm být, je-li známa, uvedena jeho totožnost. Stejně jako u ustanovení § 88 o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, je vyžadováno obligatorně, aby v příkazu ke zjišťování údajů z telekomunikačního provozu byla uvedena totožnost uživatele veřejně dostupné služby elektronických komunikací.

Důkaz, který je možno použít v trestním řízení, respektive v řízení před soudem, musí mít formu konkrétní zprávy (listiny) o zjištění údajů o uskutečnění telekomunikačního provozu, předložené v písemné a zároveň v elektronické podobě, která umožňuje dálkový přístup k vyžadovaným informacím z databáze účastníků veřejné telekomunikační služby. Tato data musí být vždy zachycena takovým způsobem, který je v souladu s právní úpravou, neboť jen tehdy mohou být využita v řízení před soudem. Jedná se tedy o autorizovaná data v listinné

⁶¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s 1232.

podobě, nebo elektronická média, která umožňují ověřit věrohodnost a správnost údajů předaných poskytovatelem telekomunikační služby.⁶²

3.2 Informační povinnost orgánů činných v trestním řízení

Stejně jako u odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, tak i v případě zjišťování údajů o telekomunikačním provozu přinesla novela č. 273/2012 Sb. povinnost orgánům činných v trestním řízení informovat osobu (uživatele) veřejně dostupné služby elektronických komunikací. Informace se poskytují dle ustanovení § 88a odst. 2 a 3 trestního řádu. Tyto informace se pochopitelně poskytují uživateli jen v případě, že je znám.

Informaci podá odposlouchávané osobě v řízení před soudem předseda senátu soudu prvního stupně, a to bezodkladně po pravomocném skončení věci. V přípravném řízení je povinen podat informaci státní zástupce nebo policejní orgán, opět v případě pravomocného skončení věci. Součástí informace je poučení o možnosti podání návrhu na přezkoumání ve lhůtě šesti měsíců od doručení. Tento návrh se podává Nejvyššímu soudu za účelem přezkoumání zákonnosti příkazu k zjištění údajů o telekomunikačním provozu.

Obsah informace podávané uživateli musí obsahovat:

- Označení soudu, který vydal příkaz k zjištění údajů o telekomunikačním provozu;
- Údaje o období, jehož se tento příkaz týkal;
- Poučení o právu podat návrh na přezkoumání zákonnosti příkazu k zjištění údajů o telekomunikačním provozu.

⁶² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s 1232.

3.1 Souhlas uživatele telekomunikačního zařízení při zjišťování údajů o telekomunikačním provozu

Bez vydání příkazu k zjištění údajů o telekomunikačním provozu může dojít k jejich získání na základě možnosti uvedené v § 88a odst. 4 trestního řádu, tedy v případě udělení souhlasu uživatele telekomunikačního zařízení. Tento souhlas zcela nahrazuje příkaz předsedy senátu (samosoudce), nebo v přípravném řízení soudce.

Uživatel veřejně dostupné služby elektronických komunikací se rozumí osoba, která těchto služeb využívá. Tento uživatel může a nemusí být současně účastníkem, tedy tím, kdo je ve smluvním vztahu s poskytovatelem). Souhlas u pevné linky tedy může kupříkladu poskytnout manželka, jejíž manžel je účastníkem a ona uživatelem.

Souhlas musí orgány činné v trestním řízení zajistit písemně, osobu jej udělující řádně ztotožnit a zjistit, zda se skutečně jedná o osobu oprávněnou souhlas udělit. Písemný souhlas musí orgány činné v trestním řízení připojit k vyžádání údajů od fyzické či právnické osoby, která vykonává v posuzovaném případě telekomunikační činnost. Na základě takto zaslané žádosti vyhoví provozovatel telekomunikační činnosti a poskytne jím uložená data.⁶³

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s 1233-1235

4 Role Policie České republiky při provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle § 88 a § 88a trestního řádu provádí Policie České republiky, a to pro všechny orgány činné v trestním řízení. Jedná se především o následující orgány: níže uvedené složky Policie ČR, Generální inspekci bezpečnostních sborů, Vojenskou policii, Celní správu, Vězeňskou službu České republiky a Státní zastupitelství. Mimo orgány činné v trestním řízení využívají institut odposlechů tajné služby, jako je například Bezpečnostní informační služba nebo Úřad pro zahraniční styky a informace.

Útvary policie v rámci Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „SKPV“)

Mezi útvary SKPV patří Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ), Útvar odhalování korupce a finanční kriminality (ÚOKFK), Národní protidrogová centrála (NPC), Útvar speciálních činností (ÚSČ) a dále Útvar zvláštních činností (ÚZČ), Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV (ÚDV). Dále jsou zřízeny útvary s omezenou územní působností. Jedná se o odbory Služby kriminální policie a vyšetřování při Krajských ředitelstvích policie a o oddělení Služby kriminální policie územních odborů a městských ředitelství Policie České republiky. Policie České republiky se řídí zákonem č. 273/2008 Sb.

Útvar pro odhalování organizovaného zločinu ÚOOZ

Útvar pro odhalování organizovaného zločinu SKPV byl založen začátkem roku 1995. Jedná se o útvar s takzvanou celorepublikovou působností.

Mezi hlavní úkoly ÚOOZ patří zejména vyšetřování trestných činů v oblasti nedovoleného obchodování nebo přechovávání zbraní a střeliva, vojenského materiálu nebo radioaktivních látek. Dále v oblasti obchodu s lidmi, násilných trestných činů a trestné činnosti spojené s NVS. Podílí se rovněž na boji proti extremismu a terorismu.

ÚOOZ šetří trestnou činnost, o které se dozví prostřednictvím vlastní činnosti, dále trestnou činnost, o které rozhodne ředitel útvaru, dále která mu je svěřena zpravodajskou službou, nebo která mu je přidělena k prověřování statním zástupcem či nadřízeným vedoucím pracovníkem.⁶⁴

ÚOOZ je rozčleněn na jednotlivé specializované odbory, které sídlí v Praze. Jedná se o odbory násilí, nelegálních obchodů, obchodu s lidmi a nelegální migrace, zločineckých struktur, terorismu a extremismu, padělání, závažné majetkové trestné činnosti a strategické analýzy. Dále je činnost ÚOOZ přenesena na jednotlivá detašovaná pracoviště, expozitury, které sídlí v Plzni, Teplicích, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Brně a Ostravě.⁶⁵

Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV

Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování byl založen 15. března roku 2003, a to nařízením MV č. 71/2001. Jedná se stejně jako u ÚOOZ o útvar s republikovou působností. ÚOKFK má za úkol boj proti závažné korupci a hospodářské a finanční kriminalitě.⁶⁶

ÚOKFK je rozčleněn na centrálu a osm odborů, které jsou umístěny v Praze. Na centrální úrovni je tedy osm odborů, jedná se o odbor korupce, závažné hospodářské trestné činnosti, daní, výnosů a praní peněz, kancelář

⁶⁴ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/cinnost-utvaru-a-jeho-ukoly.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

⁶⁵ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/soucasnost-utvaru.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

⁶⁶ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skpv.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

ředitele útvaru, analytiky, informatiky a mezinárodní spolupráce a metodiky. Dále jsou ustaveny expozitury v Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně a Ostravě.⁶⁷

Národní protidrogová centrála SKPV PČR

Národní protidrogová centrála byla založena v roce 1991. Jedná se o útvar s celorepublikovou působností. Mezi úkoly NPC patří boj proti trestné činnosti na úseku nedovolené výroby a obchodu s omamnými a psychotropními látkami a jedy, a to především pokud jde o organizovanou formu této trestné činnosti, nebo pokud se jedná o přeshraniční přesah.⁶⁸

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV (ÚDV)

Tento úřad byl založen dne 1. 1. 1995. Tehdy rozhodnutím ministra vnitra došlo ke sloučení Střediska dokumentace protiprávnosti komunistického režimu s Úřadem pro dokumentaci a vyšetřování činnosti StB. Úřad je od roku 2002 součástí Služby kriminální policie a vyšetřování. Úkolem úřadu je šetřit trestné činy spáchané mezi lety 1948 a 1989, které měly souvislost s tehdejšími komunistickým režimem. ÚDV má celorepublikovou působnost. Hlavní sídlo má v Praze, přičemž v Brně bylo zřízené detašované pracoviště.⁶⁹

Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování ÚSČ

ÚSČ SKPV byl založen dne 15. ledna roku 2001. Jedná se o útvar s celorepublikovou působností. Jde o servisní útvar PČR. Hlavní úkoly útvaru jsou dva, a to na úseku poskytování ochrany osobám, které jsou ohroženy v důsledku trestního řízení, a dále na úseku provádění operativně pátracích

⁶⁷ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/organizacni-struktura-591298.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

⁶⁸ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/vitejte-na-strankach-narodni-protidrogove-centraly-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-policie-ceske-republiky.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

⁶⁹ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/urad-dokumentace-a-vysetrovani-zlocinu-komunismu-679905.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

prostředků. Vzhledem k povaze úkolů útvaru, kde takřka veškerá činnost podléhá zákonu o utajovaných informacích, je činnost ÚŠČ neveřejná.⁷⁰

Odbory služby kriminální policie Krajských ředitelství

Každé Krajské ředitelství policie má zřízen odbor SKPV. Krajských ředitelství policie je v současné době čtrnáct. Například u Krajského ředitelství plzeňského kraje je odbor SKPV dále členěn dle problematik, a to na Odbor obecné kriminality, Odbor hospodářské kriminality, Odbor operativní dokumentace, Odbor technické ochrany, Odbor analytiky a Odbor kriminalistické techniky a expertíz.

Odbory SKPV při krajských ředitelstvích šetří nejzávažnější trestnou činnost. Mimo další šetří trestnou činnost, kde spodní hranice trestní sazby činní nejméně pět let. Jedná se například o vyšetřování vražd, majetkovou kriminalitu se škodou nad pět miliónů korun a podobně.⁷¹

Generální inspekce bezpečnostních sborů

Generální inspekce byla zřízena zákonem č. 341/2011 Sb. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor. Generální inspekce bezpečnostních sborů se zabývá trestnou činností příslušníků Policie české republiky, celní správy a vězeňské služby. Dále provádí vyšetřování i ve věcech samotných příslušníků GIBS. Ne příliš je veřejnosti známa ta skutečnost, že GIBS provádí vyšetřování trestné činnosti i u civilních zaměstnanců výše uvedených sborů. V případě civilního zaměstnance Celní správy České republiky a Vězeňské služby České republiky se tímto zabývá GIBS pouze v případě, že se zaměstnanec tohoto protiprávního jednání dopustil v souvislosti s výkonem jeho pracovních úkolů.

⁷⁰ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/utvar-specialnich-cinnosti-skpv-utvar-specialnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

⁷¹ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/utvary-s-uzemne-vymezenu-pusobnosti-794179.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

Dále je Generální inspekce bezpečnostních sborů oprávněna u výše uvedených příslušníků a zaměstnanců provádět takzvanou zkoušku spolehlivosti. Tím se rozumí např. simulovaná situace, kdy je prověřována spolehlivost a postup osoby, která vykonává svěřené úkoly bezpečnostním sborem. V praxi se jedná o zkoušku spolehlivosti, zda daná prověřovaná osoba postupuje v souladu se zákonem a vnitřními předpisy.⁷²

Vojenská policie

Činnost vojenské policie je upravena zákonem č. 300/2013 Sb. Je zaměřena na vojáky v činné službě, osoby, které se nacházejí ve vojenských objektech nebo místech, kde se koná vojenské cvičení, nebo tam, kde jsou prováděna opatření k zabezpečení chráněné osoby.

Celní správa České republiky

Činnost Celní správy České republiky je upravena zákonem č. 17/2012 Sb. Celní správa České republiky se skládá z ozbrojeného bezpečnostního sboru a soustavy správních orgánů.

Útvar zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování ÚZČ

ÚZČ je útvar s celorepublikovou působností. Jedná se o servisní složku Policie České republiky. Jeho centrála má sídlo v Praze. Dále je útvar členěn jednotlivými expoziturami, které mají sídlo v Plzni, Ústí nad Labem, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Ostravě a Brně.

⁷² Internetový zdroj: <http://www.gibs.cz/o-instituci>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

Mezi hlavní úkoly Útvaru zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování patří provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, sledování osob a věcí a další úkoly. Je jediným útvarem policie, který tuto činnost provádí ve prospěch oprávněných bezpečnostních subjektů.⁷³

4.1 Postup orgánů činných v trestním řízení při podání návrhu na odposlech a záznam telekomunikačního provozu státnímu zástupci.

Postup výše uvedených orgánů činných v trestním řízení je specifický, a to hned z několika důvodů. Tyto orgány mají možnost využít institutu odposlechu v případě, že jsou splněny zákonné podmínky pro jeho využití. Hlavní specifikace spočívá v tom, že zde uvedený poslední útvar Policie České republiky (Útvar zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování), je jako jediný schopen provádět odposlech a záznam telekomunikačního provozu.

V praxi to znamená, že tento útvar realizuje veškeré odposlechy za pomoci techniky, kterou disponuje. Následně již zpracovaná data předává příslušným orgánům činným v trestním řízení, nebo jim umožňuje připojit se na dálku k pořízeným záznamům. Takovým připojením na dálku se myslí přehrání soudem povoleného záznamu, který UZČ pořídil v rámci své činnosti.

Podnět státnímu zástupci k podání návrhu k nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu dle ustanovení § 88 odst. 1 trestního řádu a další příslušné písemnosti státního zastupitelství a soudu jsou zpravidla vedeny jako utajované informace stupně "VYHRAZENÉ" dle § 4 písm. d) zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Stupněm "VYHRAZENÉ" se klasifikuje dle uvedeného zákonného znění taková informace, jestliže její vyžádání může být nevýhodné pro zájmy České republiky.

⁷³ Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/utvar-zvlastnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-716842.aspx>, [dostupný dne 16. 3. 2016]

Dle ustanovení § 3 odst. 5 písm. b) zákona č. 412/2005 Sb. o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti je nevhodné pro zájmy České republiky vyzrazení nebo zneužití takové utajované informace, která by měla za následek zmaření, ztížení nebo ohrožení prověřování nebo vyšetřování trestných činů, nebo usnadnění jejich páčání. Zde se jedná o trestné činy, za nichž trestní zákoník stanoví trestní sazbu do deseti let odnětí svobody.

V případě, že je prováděno vyšetřování nebo prověřování zvláště závažných zločinů dle § 14 odst. 3 trestního zákoníku, a vyzrazení utajované informace může způsobit prostou újmu České republice dle ustanovení § 3 odstavec 4 písmeno f) zákona o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, je taková utajovaná informace vedena pod stupněm utajení „DUVĚRNÉ“ dle ustanovení § 4 písm. c) zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

Státní zástupce dále přistupuje k vypracování návrhu na vydání příkazu k odposlechu, který dále předává příslušnému soudu, jež o tomto návrhu rozhoduje. Tento proces je popsán v kapitole 3.2. Podmínky nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.

5 Judikatura ESLP ve věci odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

Netřeba zdůrazňovat, že judikatura ESLP je výrazným inspiračním zdrojem pro ústavní soudy členských států Rady Evropy. Stejně tomu je i v případě řešené problematiky, tedy odposlechů a záznamů telekomunikačních provozů. ESLP ve své ustálené judikatuře opakovaně konstatuje, že utajené pronikání do telefonických hovorů je podřazeno pod působnost čl. 8 Úmluvy, tedy pod právo na respektování soukromého života a korespondence.

Do výkonu tohoto práva smí státní orgán zasáhnout pouze v případě, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu sledování tzv. legitimního cíle. Čl. 8 odst. 2 Úmluvy vyčísluje tyto cíle jako národní bezpečnost, veřejnou bezpečnost, hospodářský blahobyt země, ochranu pořádku a předcházení zločinnosti, ochranu zdraví, morálky nebo ochranu práv a svobod druhých.

Při posuzování „souladu se zákonem“ ESLP požaduje, aby dotyčné opatření mělo zákonný základ ve vnitrostátním právu, přičemž při jeho posuzování bere v úvahu nejen příslušné právní předpisy, ale také judikaturu. Nepostačuje pouhá existence zákona, nýbrž aby tento právní předpis splňoval parametry určité kvality, tedy především musí být dostupný dotčené osobě, která by měla navíc být schopna předvídat jeho důsledky.

Při posuzování „nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti“ ESLP ponechává členským státům určitou míru posuzovací volnosti, aby posoudily existenci a rozsah takové nezbytnosti, nicméně požaduje existenci odpovídajících a dostatečných záruk proti jeho zneužití. Z toho plyne, že pokud jsou rozhovory nějaké osoby nahrávány a použity v trestním řízení, musí mít dotyčný možnost „účinné kontroly“, aby odposlechy mohl soudně napadnout. ESLP tedy požaduje, aby měla dotčená osoba k dispozici nějaký opravný prostředek, na základě kterého může následně předmětné nahrávky kontrolovat.

Pod ochranu čl. 8 podřazuje ESLP i záznamy telekomunikačního provozu, které jsou zpravidla prováděny s cílem použít obsah hovorů určitým způsobem. ESLP je toho názoru, že informace o datech, o vytáčených číslech, nebo o přijatých hovorech, jakož i o délce trvání uskutečněných hovorů mezi dvěma osobami, by měly být považovány za součást osobních údajů, které se těchto osob týkají.

V souvislosti odposlechu hovorů mezi advokátem a jeho klientem ESLP podotýká, že nepochybně představuje porušení profesního tajemství, které je základem důvěry existující mezi těmito dvěma osobami.⁷⁴

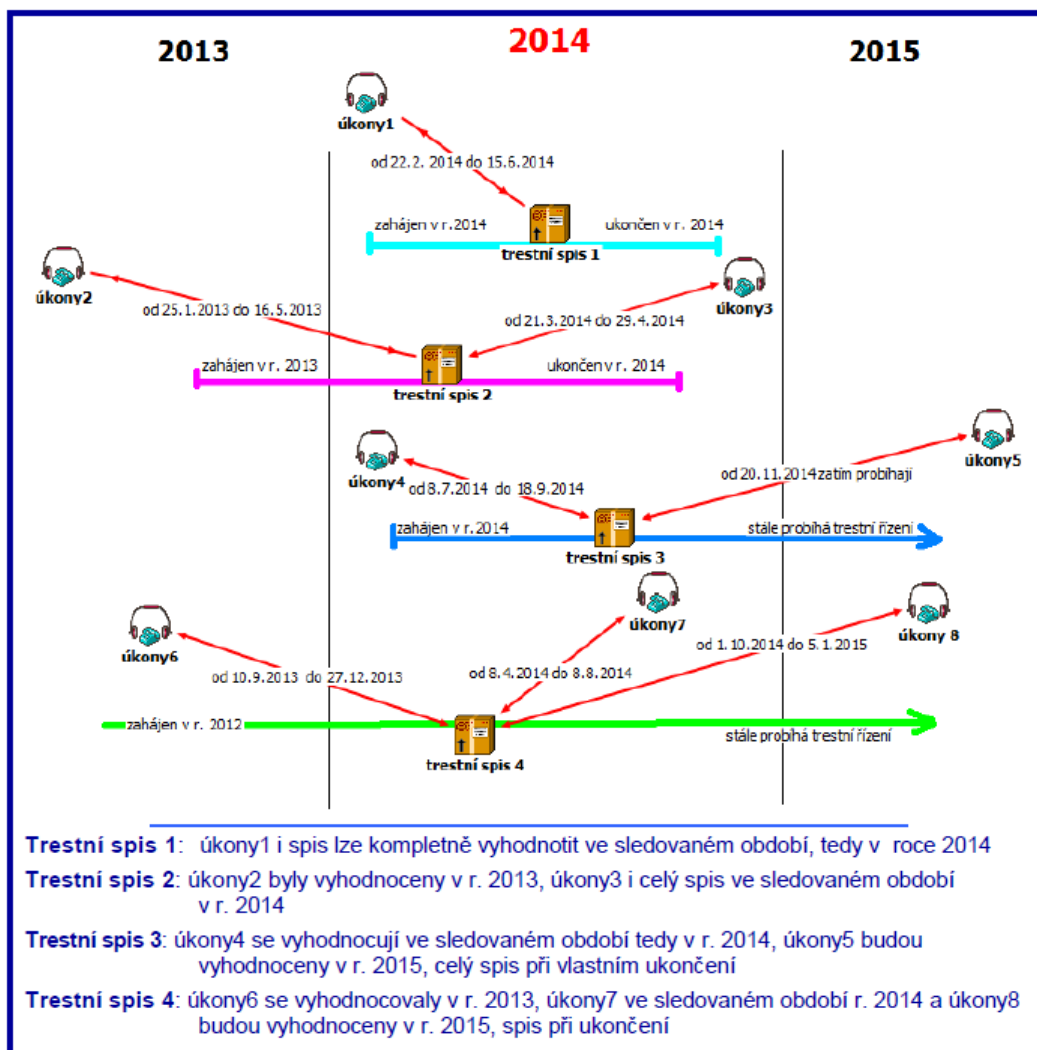
⁷⁴ Viz HEGLAS proti ČESKÉ REPUBLICE, stížnost č. 5935/02, rozsudek ze dne 1. 3. 2007; Pruteanu proti Rumunsku, stížnost č. 30181/05, rozsudek ze dne 3. 2. 2015 a KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012 877 – 878.

6 Statistika odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu

V současné době nemine snad žádná mediálně sledovaná kriminální kauza, aby se v souvislosti s ní neobjevila informace o použití odposlechů, případně dokonce o jejich obsahu. Na základě těchto informací se ve společnosti logicky objevují různé názory na institut odposlechů a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu a jejich využití. Z výše uvedeného důvodu byla do diplomové práce zařazena statistika využívání těchto operativně pátracích prostředků.

Jedná se o Statistiku vyhodnocení využívání úkonů dle § 88 odst.1 a 5. a § 158 odst. 2, 3 a 6 trestního řádu za rok 2014. Je třeba podotknout, že na její obsah nemělo vliv, zda byly trestní spisy, ve kterých se vyskytují odposlechy, ukončeny (jedná se tedy o kompletní statistiku). Statistika uvádí úkony realizované Policií České republiky SKPV, které byly evidované v informačním systému Evidence trestního řízení (IS ETR) v roce 2014.

Dále je třeba pro vysvětlení uvést, že v rámci jednoho spisu bývají často odposlechy ukončovány ve více letech, z tohoto důvodu jsou ve statistikách vykazovány opakovaně. Mezinárodní srovnání počtu spisů není tudíž relevantní,

V roce 2014 bylo evidováno celkem 132 104 trestních spisů, z tohoto počtu byly uvedené úkony nasazeny v 1 861 spisech (tj. v 1,4%). V porovnání s rokem 2013 došlo k poklesu celkového objemu trestních spisů. V tomto roce bylo 135 731 trestních spisů, přičemž sledované úkony byly využity v 1 837 případech.

Z celkového počtu 1 861 spisů, ve kterých byly odposlechy použity, bylo 1 269 z nich nařízeno na základě § 88 odst. 1 a 5 trestního řádu. Pro porovnání vývoje užívání institutu odposlechu Policií ČR je přidán přehled viz následující

tabulka:

SPISY S ÚKONY §§ 88/1,5 a 158d/2,3,6 tr.ř.	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	v roce 2014 spisů s úkony dle:		
										§88/1,5 tr.ř.	§158d/2, 3,6 tr.ř.	
CELKEM PČR	1 590	1 403	1 289	1 362	1 426	1 563	1 765	1 837	1 861	1 269	1 146	
CELKEM KŘP SKPV	1 291	1 148	1 040	1 123	1 136	1 278	1 454	1 528	1 598	1 074	944	
ÚTVARY PČR SKPV S CELOSTÁTNÍ PŮSOBNOSTÍ (+ ÚSKPV)	CELKEM útvary PČR SKPV s celostátní působností	299	255	249	239	290	285	311	309	263	195	202
	ÚSKPV	2	13	9	6	13	17	26	30	18	16	4
	ÚOOZ	147	130	112	105	134	106	121	128	81	64	72
	NPC	52	55	71	71	71	73	72	64	82	65	61
	ÚOKFK	41	57	57	57	72	89	92	87	82	50	65
ÚONVDK	57											

legenda: úkony dle § 88/1, 5 a § 158d/2, 3, 6 tr. ř.

úkony dle § 88/1, 5 tr. ř.

úkony dle § 158d/2, 3, 6 tr. ř.

Je třeba konstatovat, že v porovnání s rokem 2013 došlo k nárůstu počtu trestních spisů, ve kterých byly nasazeny úkony odposlechů.

Policie České republiky nasadila úkony dle § 88 u 1% spisů z celkového počtu trestních spisů evidovaných policií. Zajímavý údaj je, že odposlechy byly nasazeny u 2,2 % trestních spisů, které splňovaly právní podmínky pro nasazení odposlechů. Nejvíce tyto operativně pátrací prostředky využívaly útvary Policie České republiky SKPV s celostátní působností, zejména ÚOOZ a NPC. Podrobný přehled viz tabulka uvedená níže:

KŘP/ÚCP SKPV úkony dle §§ 88/1, 5 tr.ř. rok 2014		"živé" spisy	spisy s možností úkonů dle § 88 tr.ř.	spisy s použitím úkonů dle § 88 tr.ř.	tj. % z celkového počtu "živých" spisů	tj. % ze spisů, kde bylo možno použít úkonů dle § 88 tr.ř.
CELKEM PČR		132 104	58 141	1 269*)	1,0%	2,2%
KŘP SKPV JEDNOTLIVÝCH KRAJŮ	CELKEM KŘP SKPV	131 282	57 736	1 074	0,8%	1,9%
	PHA	21 977	8 335	258	1,2%	3,1%
	STC	13 714	6 638	142	1,0%	2,1%
	JHC	6 351	3 169	49	0,8%	1,5%
	PLK	8 135	2 938	58	0,7%	2,0%
	KVK	5 203	2 045	23	0,4%	1,1%
	ULK	14 867	6 685	85	0,6%	1,3%
	LBK	6 728	2 820	30	0,4%	1,1%
	PAK	4 183	2 278	21	0,5%	0,9%
	HKK	5 574	2 446	29	0,5%	1,2%
	VYS	3 833	1 986	51	1,3%	2,6%
	JHM	14 143	5 652	122	0,9%	2,2%
	OLK	5 867	3 158	50	0,9%	1,6%
ZLK	5 129	2 596	50	1,0%	1,9%	
MSK	15 578	6 990	106	0,7%	1,5%	
ÚTVARY PČR SKPV CELOSTÁTNÍ PŮSOBNOSTÍ	CELKEM útvary PČR SKPV s celostátní působností	822	405	195*)	23,7%	48,1%
	ÚOOZ	196	84	64	32,7%	76,2%
	NPC	154	101	65	42,2%	64,4%
	ÚOKFK	472	220	50	10,6%	22,7%

*) v souhmu spisů s použitím úkonů dle § 88 tr.ř. je zahrnuto i 16 spisů USKPV

75

Uvedené informace slouží k lehkému nastínění problematiky v číslech. Jedná se o stručný přehled využití odposlechů v rámci Policie ČR v tzv. živých spisech v roce 2014. Je třeba připomenout, že využití těchto institutů bude vždy záležet na orgánech činných v trestním řízení. Proto je sledování takovýchto statistik důležité pro kontrolu nad tím, zda nedochází k nadměrnému užívání těchto institutů, které mohou znamenat nepřiměřený zásah do lidských práva svobod.

⁷⁵ Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR, Policejní prezidium České republiky, Praha dne 21. 7. 2015

Závěr

Odposlechy a záznamy, jakož i zjišťování údajů o telekomunikačním provozu představují cenné prostředky pro odhalování trestné činnosti a boje s kriminalitou jako takovou. Cílem předložené diplomové práce bylo postihnout specifika těchto institutů prostřednictvím jejich komplexní analýzy, spočívající v rozboru jejich vývoje do současnosti, zhodnocení stávající právní úpravy, včetně návrhů de lege ferenda.

Neodmyslitelnou součástí této studie bylo i zohlednění praktické stránky celé problematiky, proto byly do diplomové práce zařazeny i kapitoly, které se zabývají rolí Policie České republiky při realizaci výše uvedených institutů, v což jsou zahrnuty i statistiky vypovídající o jejich uskutečňování.

Jak již bylo uvedeno výše, předmětem rozboru byl i historický vývoj sledovaných institutů, sahající do období, kdy ještě nebyly do právního řádu zakotveny. I přes absenci výslovné právní úpravy však bylo nahrávání telefonních hovorů uskutečňováno. Zásadní zlom v právní úpravě pořizování odposlechů znamenal vznik demokratického státu a následné předmětné novelizace trestního řádu.

Postupně tak došlo nejprve k právnímu zakotvení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu v § 88 a následně i zjišťování údajů o telekomunikačním provozu v § 88a trestního řádu. Podoba současné právní úpravy je výsledkem působení Ústavního soudu, který v souvislosti s danými instituty rozhodoval v zájmu respektování základních principů demokratického právního státu a ochrany ústavně garantovaných lidských práv a svobod.

Odposlechy a záznamy a zjišťování údajů o telekomunikačním provozu je totiž třeba vnímat nejen jako prostředek sloužící k odhalování trestné činnosti, ale i poměrně významný zásah do lidských práv, především do práva na zachování listovního tajemství a práva na soukromý život, zakotvených v člancích 13 a 10

Listiny. A právě tento fakt akcentoval Ústavní soud při svých rozhodnutích, které samozřejmě zohledňovaly i judikaturu ESLP

Ústavní soud kladl důraz především na to, aby pro orgány činné v trestním řízení nepředstavovaly zkoumané instituty obvyklé a rutinní získávání informací, nýbrž mezní prostředek použitelný pouze v případě, že neexistuje jiný, ve vztahu k lidským právům šetrnější přístup.

Jak již bylo uvedeno výše, Ústavní soud je při svém rozhodování v souvislosti s danými instituty významně inspirován judikaturou ESLP, který je podřazuje pod ochranu článku 8 Úmluvy, ve kterém je garantováno právo na respektování soukromého života a korespondence. Podle něj je do tohoto práva přípustné zasáhnout pouze tehdy, když je to v souladu se zákonem a v demokratické společnosti nezbytné pro sledování určitého legitimního cíle. Členské státy Rady Evropy jsou povinny zajistit takové podmínky, aby nedocházelo ke zneužívání těchto možností.

Pokud jde o samotný konkrétní postup při rozhodování o přípustnosti odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, je třeba zmínit návrh de lege ferenda spočívající v tom, aby v zájmu odstranění pochybností o případné účelovosti výběru krajského státního zastupitelství došlo k určení konkrétního okresního soudu, který bude o povolení jejich nařízení rozhodovat. Stávající právní úprava totiž krajskému státnímu zastupitelství ponechává příliš širokou možnost uvážení.

Další návrh na zkvalitnění právní úpravy se týkal problematiky odposlechu mezi obhájcem a klientem, který ještě není v pozici obviněného. V zájmu co nejširšího výkladu práva na právní pomoc by i tato komunikace měla být z odposlechu a záznamu telekomunikačního zařízení vyloučena obdobně, jako je tomu při rozhovoru mezi obhájcem a obviněným klientem. Rovněž by měla být větší pozornost upřena na zodpovědné informování osob, které byly odposlouchávány, ale následně nedošlo k jejich obvinění.

Co se týče praktického uskutečňování rozebíraných institutů, ze statistik za rok 2014 vyplývá, že byly použity ve 2,2 % případů, ve kterých byly naplněny zákonné podmínky pro jejich nařízení, což svědčí spíše pro fakt, že ze strany orgánů činných v trestním řízení nedochází k jejich nadužívání.

Celkově je tedy možné shrnout, že zkoumané instituty nemusí znamenat nutně ohrožení lidských práv, je ovšem nezbytné, aby k jejich použití orgány činné v trestním řízení přistupovaly pokud možno zdrženlivě, tedy pouze v případě, že informace není možné získat jiným způsobem. Pokud již k jejich nasazení dojde, je třeba přísně dbát na dodržení zákonem stanoveného postupu. Prostor pro zkvalitnění je v předložené diplomové práci shledán nejen v právní úpravě, ale i v její samotné aplikaci orgány činnými v trestním řízení.

Resumé

The content of this diploma thesis is the eavesdropping and recording of telecommunication traffic and collecting data on it, i.e. institutes of criminal law, which can indisputably be described as controversial today and currently as constantly discussed. If we want to describe how this is ambivalent, then it should be noted, on the one hand, that their use undoubtedly contributes to the crime detection, which is certainly in the interest of the whole society. On the other hand, however, their deployment means quite appreciable interference with human rights, whose protection and guaranteeing is an essential characteristic of any democratic rule of law.

In this context, the task lies on the imaginary shoulders of state power represented by the criminal justice - to protect the two abovementioned values at the same time, a company from criminal activity while achieving a level of protection of constitutionally guaranteed human rights. If it fails in the field of human rights as a result of unreasonable interference with the secrecy, or privacy rights, it is for the judiciary to repair its failure.

Overall, it can be summarized that the examined institutes may not necessarily mean a threat to human rights. However, it is necessary that the criminal justice approaches their use reservedly, thus only if that information cannot be obtained any other way. If their deployment occurs, it is necessary to strictly ensure compliance with the statutory procedure. Room for improvement is found in this presented thesis not only in legislation but also in the application by criminal justice itself.

7 Použitá literatura a další zdroje:

7.1 Monografie a komentáře

- 1) JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-92-9
- 2) JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-88-2
- 3) KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-365-3
- 4) MUSIL, J., KRATOCHVÍL V., ŠÁMAL, P. a kol. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-80-7179-572-8.
- 5) ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013 ISBN 978-80-7400-465-0
- 6) ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha C. H. BECK, 2013, ISBN 978-80-7400-496-4
- 7) VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

7.2 Právní předpisy

- 8) Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb.
- 9) Listina základních práv a svobod, usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.
- 10) Zákon č. 119/1873 Sb., řád soudu trestního
- 11) Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- 12) Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- 13) Zákon č. 141/1961, o trestním řízení soudním (trestní řád)
- 14) Zákon č. 140/1961, trestní zákon

- 15) Zákon č. 40/2009, trestní zákoník

7.3 Odborné články

- 16) VANTUCH, P.: Nezákonný odposlech advokáta. Bulletin advokacie, 2008, č. 3
- 17) VANTUCH, P. Nová úprava odposlechu v trestním řádu od 1. 7. 2008. Bulletin advokacie, 2008, č. 10

7.4 Soudní rozhodnutí

- 18) Nález Ústavního soudu ze dne 13. 2. 2001, sp. zn. IV. ÚS 536/2000, uveřejněný pod č. 29 ve svazku 21 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky.
- 19) Nález Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000, uveřejněný pod č. 11 ve svazku 21 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky.
- 20) Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2010, uveřejněný pod č. 52 ve svazku 60 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky.
- 21) Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/2011, uveřejněný pod č. 217 ve svazku 63 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky.
- 22) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva: HEGLAS proti ČESKÉ REPUBLICE, stížnost č. 5935/02, rozsudek ze dne 1. 3. 2007
- 23) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva: Pruteanu proti Rumunsku, stížnost č. 30181/05, rozsudek ze dne 3. 2. 2015

Jiné zdroje

- 24) Analýza odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí dle trestního řádu a rušení provozu elektronických komunikací Policií ČR, Policejní prezidium České Republiky, Praha dne 21. 7. 2015
- 25) Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 178/1990 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Federální shromáždění Československé socialistické republiky, 1990.
- 26) Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 177/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Poslanecká sněmovna, 2007.
- 27) Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Poslanecká sněmovna, 2007.
- 28) Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 273/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů. Poslanecká sněmovna, 2012.
- 29) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/cinnost-utvaru-a-jeho-ukoly.aspx>
- 30) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/soucasnost-utvaru.aspx>
- 31) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skp-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skp.aspx>
- 32) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/organizacni-struktura-591298.aspx>
- 33) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/vitejte-na-strankach-narodni-protidrogove-centraly-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-policie-ceske-republiky.aspx>
- 34) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/urad-dokumentace-a-vysetrovani-zlocinu-komunismu-679905.aspx>
- 35) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/utvar-specialnich-cinnosti-skp-utvar-specialnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani.aspx>
- 36) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/utvary-s-uzemne-vymezenu-pusobnosti-794179.aspx>
- 37) Internetový zdroj: <http://www.gibs.cz/o-instituci>
- 38) Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/utvar-zvlastnich-cinnosti-sluzby-kriminalni-policie-a-vysetrovani-716842.aspx>